

Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja

Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Kati Lehtonen • Harto Hakonen

Liikunnan kansalaistoiminnasta ei ole olemassa systemaattisesti kerättävää tietopohjaa, jonka avulla voisi seurata paikallistasolla tapahtuvan toiminnan muutosta. Tämän sektoritutkimuksen tavoite on tehdä yhteenveto tutkimuksista, joissa on käsitelty suomalaisten liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistyön tekemistä urheiluseuroissa. Tutkimusten analysoinnin pohjalta esitetään kehittämissuhteita siitä, onko olemassa olevia, säännöllisesti toistettavia tutkimuksia tarpeellista kehittää, toteutetaanko uusia tutkimushankkeita ja kuinka seurantatietoa tulevaisuudessa tuotetaan.

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu 274

ISBN 978-951-790-338-7 (painettu)

ISBN 978-951-790-339-4 (PDF)

ISSN 0357-2498

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES

Viitaniementie 15a, 40720 Jyväskylä

www.likes.fi

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES
Viitaniementie 15a
40720 Jyväskylä

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 274
ISBN (nid.) 978-951-790-338-7
ISBN (pdf) 978-951-790-339-4
ISSN 0357-2498

LIIKUNNAN KANSALAISTOIMINNAN TIETOPOHJA

LIIKUNNAN HARRASTAMINEN JA VAPAAEHTOISTYÖ URHEILUSEUROISSA

Kati Lehtonen
Harto Hakonen

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES

TIIVISTELMÄ

Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja – liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissätiö LIKES, Lasten ja nuorten elämäntavan tutkimusyksikkö LINET. Jyväskylä, 2013.

Liikunnan kansalaistoiminnasta ei ole olemassa systemaattisesti kerättävää tietopohjaa, jonka avulla voisi seurata paikallistasolla tapahtuvan toiminnan muutosta. Tämän sektoritutkimuksen tavoite on tehdä yhteenveto tutkimuksista, joissa on käsitelty suomalaisten liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistyön tekemistä urheiluseuroissa. Tutkimusten analysoinnin pohjalta esitetään kehittämisehdotukset siitä, onko olemassa olevia, säännöllisesti toistettavia tutkimuksia tarpeellista kehittää, toteutetaanko uusia tutkimushankkeita ja kuinka seurantatietoa tulevaisuudessa tuotetaan. Sektoritutkimuksen on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM).

Urheiluseuroissa tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta ja vapaaehtoistyön tekemisestä on olemassa tutkimustietoa, mutta se on erittäin hajanaista. Tämän vuoksi tiedon kokoaminen on haasteellista. Tähän selvitykseen eri tutkimusten tuottama tieto on koottu tutkimusraporteista, henkilökohtaisten tiedonantojen ja aineistojen erillisanalyysien kautta, Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta ja tutkimuslaitosten verkkosivuilta.

Kaikissa tutkimuksissa urheiluseuroissa tapahtuvaa liikunnan harrastamista tai vapaaehtoistoimintaa on kysytty eri tavoin ja kysymykset ovat osittain epätarkkoja. Myös vastausvaihtoehdot poikkeavat toisistaan. Tämän vuoksi tutkimusten tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia. Myös vastaajien ikä- ja sukupuolijakaumien tai muiden tutkimusta taustoittavien tietojen raportoinnissa on puutteita.

Tietopohjan yhtenäistäminen vaatii sellaisen tiedonkeruujärjestelmän rakentamisen, jossa yhdistyvät määrääjain toistuvien tutkimusten osittainen uudistaminen, eri tutkimusten säännöllinen kokoaminen sekä paikallistasolta saatavan tiedon kerääminen. Tiedonkeruujärjestelmän rakentaminen ja sen toimivuus vaatii OKM:n liikuntayksikön, liikuntajärjestöjen ja eri tutkimusyhteisöjen verkostoitumista ja sektoritutkimuksen suunnitelmallisempaa hyödyntämistä.

SISÄLLYS

1	Tavoitteet ja toteutus.....	5
2	Liikunnan kansalaistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa.....	6
2.1	Tulosohjattua ja tiedolla johdettua kansalaistoimintaa.....	7
3	Liikunnan harrastajien määrä urheiluseuroissa.....	8
3.1	Kansallinen liikuntatutkimus.....	8
3.2	Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus.....	9
3.3	Eurobarometri.....	10
3.4	Nuorten terveystapatutkimus.....	10
3.5	Elämäntyylytutkimus.....	11
3.6	LAPS SUOMEN -tutkimus.....	11
3.7	LISE – Liikunnan seurantatutkimus.....	11
3.8	Kouluikäisten liikuntasuhde luopin alla -tutkimus.....	11
3.9	Vapaa-aikatutkimus.....	12
3.10	Liikkuva koulu -ohjelma: Liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kysely.....	12
3.11	Määräajoin toistuvat terveystutkimukset.....	13
3.12	Tutkimusten yhteenveto.....	14
4	Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen.....	23
4.1	Kansallinen liikuntatutkimus/vapaaehtoistyö.....	23
4.2	Ajankäyttötutkimus.....	23
4.3	Eurobarometri.....	23
4.4	World Values Survey 2000: Suomen aineisto.....	24
4.5	Nuorisobarometri 2012.....	24
4.6	Muita tutkimuksia.....	25
4.6	Tutkimusten yhteenveto.....	25
5	Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset.....	28
	Lähteet.....	31
	Liitteet	

1 TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Tämän sektoritutkimuksen tavoitteena on tehdä yhteenveto tutkimuksista, joissa käsitellään suomalaisten liikunnan harrastamisen määrää ja vapaaehtoistoimintaan osallistumista urheiluseuroissa. Ensisijainen tavoite on selvittää, miten tutkimukset on tehty, ketkä ovat olleet kohderyhmänä, miten ja millaisilla kysymyksillä liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistoimintaan osallistumista on kysyty ja onko näillä tekijöillä yhteyttä tutkimustuloksiin. Analyysin pohjalta esitetään kehittämissuhteudet siitä, onko olemassa olevia, säännöllisesti toistettavia tutkimuksia tarpeellista kehittää, toteutetaanko kokonaan uusia tutkimushankkeita ko. tietotarpeiden selvittämiseksi ja kuinka seuranta-tietoa tulevaisuudessa tuotetaan.

Sektoritutkimuksen on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). Vuoden 2011 hakuohjeissa¹ todettiin tarve selvityksen tekemiselle, koska liikunnan kansalaistoiminnasta tehdyt tutkimukset ovat antaneet ristiriitaista tietoa liikunnan harrastamisen ja vapaaehtoistoiminnan määrästä urheiluseuroissa. Sektoritutkimushankkeiden hakuohjeissa todettiin myös, että säännöllisin väliajoin seurattavia indikaattoreita paikallisen tason toiminnan kehittymisestä ei ole olemassa.

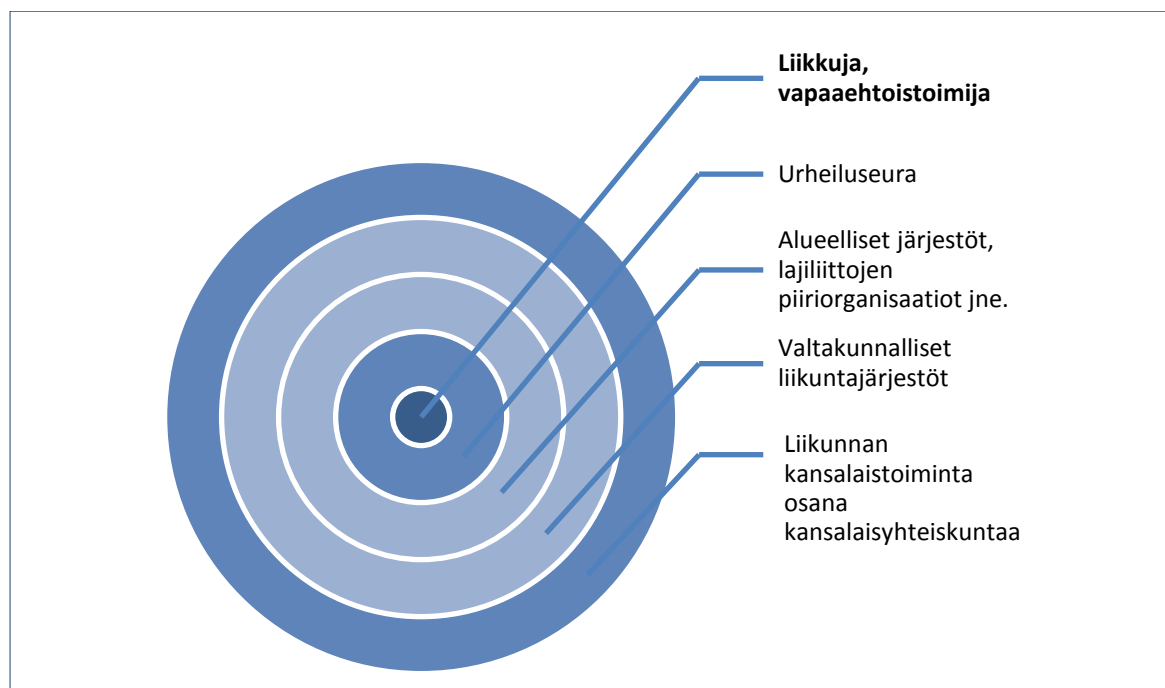
Tiedot urheiluseuroissa tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta ja vapaaehtoistoiminnasta on koottu seuraavista tutkimuksista: Kansallinen liikuntatutkimus, Eurobarometri, Vapaa-aikatutkimus (2002), Nuorten terveystapatutkimus, Nuorisobarometri 2012, Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus, Liikunnan seuranta -projekti (LISE), LAPS SUOMEN -tutkimus, Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla, Elämäntyylytutkimus, Ajankäyttötutkimus, Turun ammattikorkeakoulun opiskelija-terveystutkimus 2000, World Values 2000: Suomen aineisto ja Liikkuva koulu -hankkeen pilottivaiheen liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kyselystä (syksyn 2010 tulokset).

Tiedot on koottu tutkimusraporteista, henkilökohtaisten tiedonantojen kautta ja Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta. Jälkimmäisessä tapauksessa aineistot on analysoitu uudelleen koko tutkimukseen vastanneiden ikä- ja sukupuolijakauman selvittämiseksi ja kyselylomakkeiden tarkentamiseksi. Joissakin tutkimuksissa myös tulokset liikunnan harrastamisesta ja vapaaehtoistyön tekemisestä analysoitiin uudelleen, koska tutkimusraporteissa ei ollut ilmoitettu esimerkiksi liikkujien määrää sukupuolen mukaan jaoteltuna. Tekstissä Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineistoihin on tutkimuksen tai tekijän nimen lisäksi viitattu kirjaimilla FSD (lyhenne sanoista Finnish Social Science Data Archive), jonka jälkeen on ilmoitettu kunkin aineiston numero.

¹ Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011.

2 LIIKUNNAN KANSALAISTOIMINTA OSANA KANSALAISSYHTEISKUNTAA

Liikunnan kansalaistoiminta rakentuu paikallistasolla toimivista ihmisistä. Heidän ympärilleen levi-tyy laaja liikunnan kansalaistoimijoiden kenttä niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla (kuvio 1). Toiminta on organisoitunut järjestöiksi tai epäviralliseksi kansalaistoiminnaksi. Käsitteenä liikunnan kansalaistoiminta ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä. Tämän vuoksi on tärkeää tunnistaa, mitä liikunnan kansalaistoiminnalla eri asiayhteyksissä tarkoitetaan.

Kuvio 1 Liikunnan kansalaistoiminnan eri tasot.

Liikunnan kansalaistoiminta on osa kansalaisyhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunnan ytimen muodostavat kansalais- ja järjestötoiminta. Ihmisten omaehtoisessa ja vapaasti järjestäytyneessä kansalais-toiminnassa toiminnan sisällöt ja tarpeet vaihtelevat, eikä tämän toiminnan määrää tunneta. Kansalaistoiminnaksi luokiteltava toiminta ja kaverien kanssa tapahtuva puuhastelu tapahtuvat lomittain, eikä tarkkoja rajauksia tai luokitteluja voi tehdä.²

Liikunnalla ja urheilulla oli merkittävä asema kansalaisyhteiskunnan muotoutumisessa³. Liikunnan kansalaistoiminnan juuret ovat 1800-luvun puolivälissä, jolloin perustettiin ensimmäinen urheiluseura. Liikunta oli aluksi osana muiden kansanliikkeiden toimintaa ja eriytyi vasta 1900-luvun alussa, jolloin perustettiin ensimmäiset valtakunnalliset keskusorganisaatiot: Suomen Voimistelu ja Urheiluliitto SVUL (1906), Finlands Svenska Gymnastik- och Idrottsförbund FSGI (1912) ja Työväen Urheiluliitto TUL (1919)⁴.

² Harju 2007.

³ Itkonen 1996, 218.

⁴ Lämsä 2012, 14.

Liikunnan kansalaistoimintaa hallitsivat keskusorganisaatiotasolla 1990-luvun alkuun asti SVUL ja TUL, mikä tarkoitti samalla poliittisesti värittyä liikuntaa ja urheilua myös paikallistasolla. Näiden kahden järjestön yhdistyminen 1993 oli taitekohta myös liikunnan kansalaistoiminnalle järjestötoiminnan osalta: keskitetystä järjestelmästä siirryttiin hajautettuun ja monikeskuksiseen liikuntakulttuuriin⁵. Käytännössä tämä tarkoitti järjestökentän jakaantumista valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin yksiköihin, joissa kussakin on ollut omat erityispiirteensä⁶.

2.1 Tulohjattua ja tiedolla johdettua kansalaistoimintaa

1990-luvun alun lama lisäsi entisestään valtion vaikutusta erilaisten liikkeiden ja yhdistysten toimintaan⁷. Järjestöjä toivottiin yhä useammin kumppaneiksi hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseksi⁸. Samaan aikaan taloudellisen tilanteen heikkenemisen kanssa liikuntajärjestöille kohdennettujen toiminta-avustusten jakamisessa siirryttiin tulohjaukseen. Liikunnan kansalaistoiminnassa tämä tarkoitti tiukempaa sidosta valtion ja valtakunnallisten liikuntajärjestöjen välillä.

Tulohjauksen myötä etenkin lajiliittojen toimintaa alettiin arvioida. Liikunta-aktiivisuuden lisääminen määriteltiin heti alkuvaiheessa keskeiseksi tulosalueeksi⁹. Tältä osin tilanne ei ole vuosien varrella muuttunut. Tulohjauksen myötä ministeriö on keskittynyt laajasisältöisen kansalaistoiminnan sijaan laajasisältöiseen liikunta-aktiivisuuteen, jossa tärkeäksi on koettu liike ja liikkumisen eri muodot kansalaisyhteiskunnassa olemisen ja toiminnan sijasta¹⁰. Lajiliiton alaisissa seuroissa liikkuvien harrastajien tai lisenssiurheilijoiden määrä onkin ollut yhtenä arviointikohteena liikuntajärjestöjen toiminta-avustuksia jaettaessa.

2000-luvulle tultaessa toiminnan arviointiin kiinnitettiin yhä enemmän huomiota. Tiedolla johtamisen prosessi konkretisoitui kokonaisuudessaan opetusministeriön vuonna 2005 asettamassa työryhmässä, jonka tavoitteena oli kuvata liikunnan valtionhallinnon liikuntapoliittista päätöksentekoa ja ohjausta sekä siihen liittyvää tiedon kulkua ja sen hyödyntämistä¹¹. Työryhmän perusajatuksena oli, että liikuntatieteellisten yhteisöjen ja muiden tahojen tuottamaa tietoa tulisi hyödyntää aiempaa tehokkaammin liikuntapoliittisessa päätöksenteossa, sen valmistelussa ja vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arvioinnissa. Yhtenä opetusministeriön liikuntayksikön konkreettisena tietotarpeena tuotiin esille liikunnan kansalaistoimintaa koskevat tiedot harrastajien määristä eri ikäryhmissä.¹²

⁵ Heikkala 2000.

⁶ Heikkala 1998, 276.

⁷ Siisiäinen 1996, 48.

⁸ Harju 2004, 16.

⁹ Opetusministeriö 1992.

¹⁰ Aarresola & Mäkinen 2012.

¹¹ Opetusministeriö 2009, 8.

¹² Opetusministeriö 2006.

3 LIKUNNAN HARRASTAJIEN MÄÄRÄ URHEILUSEUROISSA

Tässä luvussa esitellään tutkimukset, joissa on tarkasteltu liikunnan harrastajien määrää urheiluseuroissa. Alaluvussa 3.12 on tutkimusten yhteenveto.

Tutkimukseen vastanneiden määrä iän ja sukupuolen mukaan jaoteltuna on koottu liitteeseen yksi. Ne kyselylomakkeiden kysymykset, joiden perusteella urheiluseuroissa tapahtuvaan organisoituun liikuntaan osallistumista on arvioitu, on koottu liitteeseen kaksi.

3.1 Kansallinen liikuntatutkimus

Kansallinen liikuntatutkimus¹³ jakaantuu sisältöjen mukaan neljään erilliseen osatutkimukseen, joita ovat 1) lapset ja nuoret, 2) aikuisliikunta, 3) senioriliikunta ja 4) vapaaehtoistyö. Tutkimukset on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö ja toteuttanut TNS Gallup Oy. Tutkimusten teettämistä ovat vastanneet Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU), Nuori Suomi ry, Suomen Kuntoliikuntaliitto ry (Kunto), Suomen Olympiakomitea ja Helsingin kaupunki.

Tutkimuksia on toistettu vuodesta 1998 lähtien neljän vuoden välein (1998, 2002, 2006 ja 2010). Poikkeuksen muodostavat Lasten ja nuorten liikuntatutkimus, joka alkoi vuonna 1995. Senioriväestöä koskevat tutkimukset on toteutettu vuosina 2003, 2008 ja 2010. Puhelinhaastatteluja on tehty ympäri vuoden, koska vuodenaikavaihtelut lajien harrastamismahdollisuuksissa vaikuttaisivat muussa tapauksessa tulokseen. Tutkimusotokset on muodostettu monivaiheisena osittena otantana siten, että koko maan väestö Ahvenanmaata lukuun ottamatta on edustettuna. Selvityksessä olevat tiedot on koottu sekä tutkimusraporteista että Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta (2001–2002 ja 2005–2006 tutkimukset).

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten tutkimuksessa on kerätty tietoa siitä, missä ja miten usein lapset ja nuoret harrastavat liikuntaa ja urheilua, mitä lajeja he harrastavat ja miten ja missä yhteyksissä he liikkuvat. Lasten ja nuorten liikuntaharrastamisen intensiteettiä ei ole selvitetty. Alle 12-vuotiailta tiedot kysyttiin heidän vanhemmiltaan ja 12–18-vuotiaat vastasivat itse. Vastaajia on ollut kaikissa 2000-luvun tutkimuksissa lähes saman verran (2002: n=5531, 2006: n=5505 ja 2010: n=5505).¹⁴

Tähän selvitykseen tiedot on koottu tutkimusraporteista ja Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta, josta oli saatavilla vuosien 2002 ja 2006 tutkimukset. Tietoarkistosta saatu aineisto analysoitiin uudelleen sukupuolten ja eri ikäryhmien välisten tulosten selvittämiseksi.

2002 ja 2006 tutkimuksiin vastanneita tyttöjä ja poikia oli saman verran. Yli kolmasosa vastaajista oli kumpanakin vuonna 7–11-vuotiaita.¹⁵

Aikuisliikunta

Aikuisväestöön (19–65-vuotiaat) kohdistuneissa Kansallisissa liikuntatutkimuksissa on keskitytty liikunta- ja urheiluharrastamisen useuteen, lajivalikoimaan ja harrastamisen paikkoihin. Lisäksi on

¹³ Kansallinen liikuntatutkimus: 2001–2002: Lapset ja nuoret, Aikuisliikunta, 2005–2006: Lapset ja nuoret, Aikuisliikunta, Senioriliikuntatutkimus 2007–2008, 2009–2010: Lapset ja nuoret, Aikuisliikunta ja Senioriliikunta. Huom! Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto käyttää Kansallisesta liikuntatutkimuksesta nimeä Liikuntatutkimus.

¹⁴ Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002, 2005–2006, 2009–2010 lapset ja nuoret.

¹⁵ Liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1285), 2005–2006 (FSD 2234)

kartoitettu mm. aikuisväestön käyttämiä liikuntapalveluja ja erilaisiin liikuntatapahtumiin osallistumisesta. Haastateltavilta on kysytty myös liikkumisen intensiteettiä, tiedusteltu millaista liikuntaa haluttaisiin harrastaa sekä kartoitettu tahot, joiden järjestämänä liikuntaa ja urheilua on harrastettu.

Vuonna 2002 tutkimukseen vastasi 5506 henkilöä. Miehiä ja naisia oli saman verran. Vastaaajista 19–25-vuotiaita oli 8 % ja 36–50-vuotiaita 38 %. Seuraavassa tutkimuksessa vuonna 2005–2006 vastaa-
jien kokonaismäärä oli lähes sama (n=5511), ja miehiä ja naisia oli saman verran.¹⁶ Vuoden 2009–2010 tutkimukseen vastasi 5588 henkilöä¹⁷.

Senioriliikunta

Seniorikansalaisten osatutkimuksessa on tarkasteltu 66–79-vuotiaiden liikunta-, kuntoilu- ja urheiluharrastuksia. Tavoitteena on ollut selvittää, mitä lajeja 66–79-vuotiaat harrastavat ja haluaisivat harrastaa. Lisäksi on kysytty liikunnan intensiteettiä, harrastamisen paikkoja, toimintaa vapaaehtoistyössä ja liikunnan harrastamisen motiiveja. Vuosien 2003–2004 ja 2007–2008 (n=2042) tutkimukset olivat kysymyksenasettelultaan rajatumpia vuoden 2009–2010 (n=1013) tutkimukseen verrattuna¹⁸.

3.2 Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus

Korkeakouluissa opiskelevien terveyttä ja terveystottumuksia on tutkittu vuosina 2000, 2004 ja 2008¹⁹. Kahtena ensimmäisenä vuonna kohderyhmänä olivat yliopisto-opiskelijat. Ammattikorkeakouluopiskelijoille suunnattiin oma kyselytutkimus vuonna 2004²⁰. Tätä edelsi vuonna 2000 Turun ammattikorkeakouluopiskelijoille suunnattu pilottitutkimus²¹.

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008 oli ensimmäinen valtakunnallinen molempia koulutusalojen opiskelijoita koskeva tutkimus, jonka rahoittivat Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS), opetusministeriö ja Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten liitto - SAMOK ry. Tutkimuksen toteutti YTHS.²²

Kaikissa korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksissa on kysytty liikunnan harrastamisen useutta vapaa-ajalla, hyötyliikunnan määrää sekä liikuntapalvelujen käyttöä. Tässä selvityksessä huomioitiin tulokset liikuntapalvelujen käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Vuoden 2000 ja 2008 tulokset oli julkaistu tutkimusraporteissa ja vuoden 2004 kyselyn tulokset olivat saatavilla erillisliitteenä YTHS:n verkkosivuilta.²³

Vuoden 2000 korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen kohdejoukkona olivat alle 35-vuotiaat suomalaiset korkeakouluopiskelijat. Tutkimus suoritettiin postitse lomakekyselynä vuoden 2000 aikana. Tutkimukseen vastasi 3174 opiskelijaa, ja vastausprosentti oli 63,1. Miehistä 52,7 % ja naisista 72,0 % vastasi kyselyyn.²⁴ Turun ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa

¹⁶ Liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1284), 2005–2006 (FSD 2233)

¹⁷ Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, Aikuisliikunta.

¹⁸ Kansallinen liikuntatutkimus 2007–2008 Senioriliikunta, 2009–2010 Aikuisliikunta.

¹⁹ Kunttu & Huttunen 2001a; 2005; 2009

²⁰ Erola 2004.

²¹ Kunttu & Huttunen 2001b.

²² Kunttu & Huttunen 2009, 7–9.

²³ Korkeakouluopiskelijoiden terveys 2004.

²⁴ Kunttu & Huttunen 2001a, 14.

postikyselyyn vastasi 615 henkilöä. Vastausprosentti oli 61,6. Kyselyyn vastasi miehistä 52,2 % ja naisista 68 %.²⁵

Vuonna 2004 tutkimuksen kohdejoukkona olivat niin ikään alle 35-vuotiaat suomalaiset yliopisto-opiskelijat (vuonna 1969 tai sen jälkeen syntyneet). Tutkimukseen vastasi 3152 opiskelijaa. Vastausprosentti oli 62,7. Naisista 74 % ja miehistä 49 % vastasi kyselyyn. Otanta tehtiin YTHS:n asiakasrekisteristä. Tutkimus pyrittiin toteuttamaan niin, että otos, suoritustapa ja sisältö olivat mahdollisimman vertailukelpoisia vuonna 2000 toteutetun terveystutkimuksen kanssa.²⁶

Vuoden 2008 tutkimuksen kohdejoukko oli sama lisättyä ammattikorkeakouluopiskelijoilla. Yliopisto-opiskelijoiden otanta tehtiin YTHS:n asiakasrekisteristä ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden otos ammattikorkeakoulujen opiskelijarekistereistä. Mukaan otettiin vuonna 1973 tai sen jälkeen syntyneet opiskelijat. Suunnitteluvaiheessa huomioitiin vuosien 2000 ja 2004 tutkimusten toteutus. Vuonna 2008 paperilomakkeen lisäksi tarjottiin mahdollisuutta vastata sähköisesti. Tutkimukseen vastasi 5105 opiskelijaa. Vastausprosentti oli 51,1.²⁷

3.3 Eurobarometri

Eurobarometrit ovat samanaikaisesti Euroopan eri maissa toteutettavia laajoja aihealueita käsitteleviä tutkimuksia. Eurobarometrit teettää Euroopan komissio. Toteutuksesta ovat vastanneet TNS Opinion & Social ja Suomessa TNS-Gallup. Eurobarometrit tehdään käyntihaastatteluina, ja vastaajat ovat vähintään 15 vuotta täytäneitä henkilöitä.

Liikuntaan ja urheiluun liittyviä kysymyksiä on ollut mukana vaihtelevasti. Barometreissä on kysytty liikunnan kokonaismäärän lisäksi esimerkiksi liikunnan harrastamisen motiiveja ja paikkoja. Vuonna 2003 Suomesta vastaajia oli 1011 ja vuotta myöhemmin 1005²⁸. Vuoden 2009²⁹ Eurobarometriin vastasi 1017 suomalaista.

Yli 55-vuotiaat ovat olleet jokaisessa tutkimuksessa aktiivisin vastaajaryhmä. Vuonna 2003 erot ikäryhmien vastaajamäärien välillä olivat pienimmät. Vuosien 2004 ja 2009 tutkimuksissa puolet kaikista vastaajista oli yli 55-vuotiaita. Vastaavasti 15–24-vuotiaiden määrä on vähentynyt. Vuonna 2009 kyseistä ikäryhmää edusti vastaajista 86 henkilöä (8,4 %). Jokaisena tutkimusvuonna naiset ovat vastanneet kyselyyn miehiä aktiivisemmin.³⁰

3.4 Nuorten terveystapatutkimus

Nuorten terveystapatutkimus³¹ (NTTT) on toteutettu vuodesta 1977 lähtien. Tutkimusta johdetaan Tampereen yliopistosta. Tavoitteena on ollut 12–18-vuotiaiden nuorten terveyden ja terveystapatutkimuksen tutkiminen. Aihealue on laaja, ja sisällöllisinä teemoina ovat muun muassa tupakkatuotteiden ja alkoholin käyttö, stressioireet, koettu terveys ja hammashygieneia. Liikuntakysymyksissä tarkastellaan vapaa-ajalla tapahtuvaa organisoitua ja organisoimatonta liikunnan harrastamista.³²

²⁵ Kunttu & Huttunen 2001b, 9–11.

²⁶ Kunttu & Huttunen 2005, 15–19.

²⁷ Kunttu & Huttunen 2009, 14–18.

²⁸ Eurobarometri 62.0./2004, Kyselylomake.

²⁹ Eurobarometri 72.3/2009, Kyselylomake.

³⁰ Eurobarometri 60.0/2003 (FSD 2219), Eurobarometri 62.0/2004 (FSD 2107), Eurobarometri 72.3 (FSD 2597)

³¹ Laakso ym. 2008, Nuorten terveystapatutkimus.

³² Nuorten terveystapatutkimus, Kyselylomake.

NTTT toteutetaan postikyselynä joka toinen vuosi helmikuussa. Vastausprosentti on vaihdellut paljon. Ensimmäisinä vuosina 90 % tytöistä ja 80 % pojista vastasi kyselyyn. 2000-luvulle tultaessa vastausprosentti on laskenut. Esimerkiksi vuonna 2007 poikien vastausprosentti oli 50 ja tyttöjen 72. Vastaaajien lukumäärä on vaihdellut 2832–8390 henkilön välillä.

3.5 Elämäntyyli tutkimus

Vuonna 1995 tehty Elämäntyyli tutkimus³³ oli laaja aikuisväestöön kohdistunut postikysely tutkimus. Tutkimuksen toteuttamisesta vastasi Tampereen yliopisto. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää suomalaisten elämäntyyliin, harrastuksiin ja ajankäyttöön liittyviä tekijöitä. Liikuntaan liittyvissä kysymyksissä tiedusteltiin liikunnan harrastamisen paikkojen lisäksi vastaajan toimimista erilaisissa tehtävissä liikunta- ja urheiluseuroissa. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat 18–75-vuotiaat suomalaiset (n=2611). Vastausprosentti oli 52,4. Vastanneista oli naisia 54 % ja miehiä 46 %.

14 % vastaajista oli 18–25-vuotiaita. Sekä 26–45-vuotiaiden että yli 46-vuotiaiden vastaajien osuus oli 43 %.³⁴

3.6 LAPS SUOMEN -tutkimus

Valtakunnallisessa LAPS SUOMEN -tutkimuksessa selvitettiin 3–12-vuotiaiden lasten (n=5553) liikunta-aktiivisuuden määrää ja laatua. Tutkimuksen toteutuksesta vastasi LIKES-tutkimuskeskuksen Lasten ja nuorten elämäntavan tutkimusyksikkö LINET. Vuosina 2000–2005 tutkimusta rahoitti opetusministeriö. Vuonna 2002 myös Jyväskylän kaupunki rahoitti tutkimusta. Aineiston keruu toteutettiin vuosina 2001–2003 ja sitä kerättiin 84 päiväkodissa ja 58 koulussa eri puolella Suomea. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla ja liikunta-aktiivisuuspäiväkirjoilla.³⁵ Seuratoimintaan osallistumista kysyttiin 9–12-vuotiailta lapsilta (n=2244). Kyselyyn osallistui yhtä paljon tyttöjä ja poikia.³⁶

3.7 LISE – Liikunnan seuranta tutkimus

Liikunnan seuranta -projektin³⁷ (LISE) avulla selvitettiin 9–18-vuotiaiden koululaisten kuntoa ja liikunta-aktiivisuutta aikuisiän liikunta-aktiivisuuden, terveyden ja toimintakyvyn ennustajina vuosina 1976 ja 2001.

LISE -tutkimuksesta on tuotettu useita julkaisuja. Tässä selvityksessä tarkastellaan Huotarin³⁸ väitöskirjaan koostetun aineiston pohjalta seuratoimintaan osallistumista 12–18-vuotiaana ja 37–43-vuotiaana. Tutkimukseen osallistui 1 525 henkilöä. Heistä 47 % oli miehiä ja 53 % naisia. Aineisto kerättiin kyselylomakkeilla. Lisäksi osalle tutkimukseen osallistuneista tehtiin kuntotestit.

3.8 Kouluikäisten liikuntasuhde lupin alla -tutkimus

Kouluikäisten liikuntasuhde lupin alla -kyselytutkimus³⁹ kohdistui 6.- ja 9.-luokkalaisiin nuoriin ympäri Suomen (n=5198). Tutkimus on osa Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksessa (Turun

³³ Elämäntyyli tutkimus 1995. Koodikirja.

³⁴ Alasuutari, Elämäntyyli tutkimus (FSD 1229)

³⁵ Nupponen ym. 2010, 9, 24–25.

³⁶ emt., 30.

³⁷ Liikunnan seuranta -projekti LISE.

³⁸ Huotari 2012, 34.

³⁹ Haanpää ym. 2012.

yliopisto) toteutettavaa hanketta Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla: Tieto, taito ja tunne osana liikuntasuhdetta. Hankkeen on rahoittanut Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hankkeessa tarkastellaan suomalaisten lasten ja nuorten liikuntasuhdetta ja liikuntaa laaja-alaisesti eri tutkimusmetodeja käyttäen. Urheiluseuroissa tapahtuvaa liikunnan harrastamista tiedusteltiin kysymällä viikoittaista harrastuskertojen määrää. Vastaajista kuudesluokkalaisia oli 1944 ja yhdeksäsluokkalaisia 3245. Vastaajista oli tyttöjä 51 % ja poikia 49 %. Tutkimus toteutettiin kouluissa (n=142), joista 74 oli Etelä-Suomen alueella. Länsi-Suomesta mukana oli 40, Itä-Suomesta 11, Pohjois-Suomesta 15 ja Ahvenanmaalta 2 koulua. Tutkimus toteutettiin joko internet-kyselynä tai painettuna lomakekyselynä loka-marraskuun 2010 aikana.

3.9 Vapaa-aikatutkimus

Vapaa-aikatutkimus on Suomen Tilastokeskuksen toteuttama haastattelututkimus, jossa selvitetään väestön vapaa-ajan harrastuksia ja yhteiskunnallista osallistumista, niiden kehitystä ja eri väestöryhmien osallistumista. Tutkimuksella saadaan lisäksi tietoa mm. työn ja vapaa-ajan suhteesta, sosiaalisista suhteista ja eri elämänpiirien tärkeydestä. Tutkimus toteutetaan kymmenen vuoden välein. Vastaajina ovat 10 vuotta täyttäneet suomalaiset.⁴⁰

Tässä selvityksessä tarkastellaan vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen (n=3355) tietoja urheiluseuroissa tapahtuvaan liikunnan harrastamiseen liittyen. Tutkimukseen osallistui yhtä paljon miehiä ja naisia. Vähiten vastaajia oli 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä (6 %) ja eniten 45–64-vuotiaiden ikäryhmässä (32 %).⁴¹

3.10 Liikkuva koulu -ohjelma: Liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kysely

Liikkuva koulu -ohjelma alkoi pilottihankkeena (2010–2012). Tavoitteena oli liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden lisääminen peruskoulujen koulupäivään ja sen yhteyteen. Lisäksi kouluihin pyrittiin vakiinnuttamaan liikunnallinen toimintakulttuuri. Hanke toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja puolustushallinnon yhteistyönä ja rahoitettiin veikkauvoittovaroista. Muita keskeisiä yhteistyötahoja olivat Opetushallitus (OPH), Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES ja liikunnan kansalaisjärjestöt. LIKES vastasi hankkeen koordinoinnista ja käytännön toteutuksesta sekä seurannasta ja tutkimuksesta.

Kevästä 2012 eteenpäin Liikkuva koulu on edennyt ohjelmana, ja se on kirjattu hallitusohjelmaan. Ohjelman strategista johtamista jatkavat OKM ja OPH. Käytännön toteutuksesta vastaa LIKES.⁴²

Tässä selvityksessä tarkastellaan Liikkuvaan kouluun liittyneestä seuranta- ja tutkimusaineistosta Liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kyselyn tuloksia syksyltä 2010. Kyselyt kuuluivat pilottivaiheen tarkennettuun seurantaan, joka toteutettiin 10 hankkeessa ja 23 koulussa. Kyselyt toteutettiin pääosin internet-kyselyinä. Lomakkeet laadittiin erikseen 1.–3., 4.–6. ja 7.–9. luokkien oppilaille. Aihepiireinä olivat esimerkiksi vapaa-ajan liikunta, liikuntaharrastukset, välituntien liikunta, leikkiminen ja pelaaminen ulkona, koulun sosiaaliset suhteet ja kiusaaminen. Ohjattuun toimintaan (ml. urheiluseuroissa tapahtuva liikunta) osallistumista kysyttiin 4.–6. ja 7.–9. luokkien oppilailta.⁴³

⁴⁰ Vapaa-aikatutkimus 2002, laatuseloste.

⁴¹ Hanifi 2012b.

⁴² Blom 2012.

⁴³ Tammelin ym. 2012.

Tarkennetun seurannan kyselyyn vastasi yhteensä 1846 oppilasta luokilta 4–9. Tyttöjä ja poikia oli vastaajina yhtä paljon. Vastaajista 4.–5. luokan oppilaita oli 36 %, 6. luokan oppilaita 3 %, 7.–8. luokan oppilaita 55 % ja 9. luokan oppilaita 6 %.⁴⁴

3.11 Määräajoin toistuvat terveystutkimukset

Suomessa on useita muitakin määräajoin toistuvia tutkimuksia, joissa väestön fyysistä aktiivisuutta ja liikuntakäyttäytymistä tarkastellaan esimerkiksi osana terveystottumuksia. Näissä tutkimuksissa liikuntakysymyksillä kartoitetaan esimerkiksi liikunnan kokonaismäärää vapaa-ajalla, hyöty- ja työmatkaliikunnan määrää sekä työn ruumiillista rasittavuutta.

Aikuisväestöön kohdistuvista tutkimuksista vuosittain toistuva on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoima Aikuisväestön terveystutkimus ja terveys (AVTK). Se toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 1978. Postikyselytutkimuksen tavoitteena on kartoittaa työikäisten 15–64-vuotiaiden suomalaisten terveystutkimuksen nykytilaa, kehittymistä ja muutossuuntia. Tärkeimpinä osa-alueina ovat tupakointi, alkoholinkäyttö, liikunta ja ruokailutottumukset. Vuonna 2010 kyselyyn vastasi 2826 henkilöä. Vastausprosentti oli 57%.⁴⁵

Eläkeikäisen väestön terveystutkimus ja terveys (EVTK) -postikyselytutkimus on tehty joka toinen vuosi vuodesta 1985 lähtien. Tutkimuksesta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksessa kerätään tietoa 65–84-vuotiaiden suomalaisten terveydentilasta, terveystutkimuksesta, toimintakyvystä, apuvälineiden ja palvelujen käytöstä sekä turvattomuuden kokemuksista. Vuoden 2009 kyselyyn vastasi 1741 henkilöä vastausprosentin ollessa 73%.⁴⁶

FINRISKI -terveystutkimus aloitettiin vuonna 1972, ja sen toteutuksesta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa sydän- ja verisuonitautien sekä muutamien muiden kansantautien ja näiden riskitekijöiden tasoa ja muutosta Suomessa. Tutkimus toistetaan viiden vuoden välein. Ensimmäinen tutkimus toteutettiin Pohjois-Karjala-projektin arvioimiseksi, mutta nykyisin otetaan erillisiä tutkimuksia eri puolilla Suomea asuvista 25–74-vuotiaista henkilöistä. Vuonna 2007 tutkimuksen otoskoko oli 11 953 henkilöä, joista 67 % vastasi. Tutkimukseen on kuulunut kyselylomakkeen lisäksi terveystarkastus, jonka yhteydessä otetaan mittauksia laboratorioanalyysien varten.⁴⁷ Keväällä 2012 alkaneessa uusimmassa FINRISKI-tutkimuksessa osa tutkittavista ottaa käyttöönsä uni- ja liikuntamittarit. Lisäksi käytössä on kuntotestit.⁴⁸

Kouluterveystutkimus kohdistuu peruskoulujen 8. ja 9. luokan oppilaisiin sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin (14–18-vuotiaat). Tutkimuksen toteutuksesta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kyselylomakkeilla koottu aineisto kokoaa tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystutkimuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Vertailukelpoisia tietoja on kerätty peruskouluissa vuodesta 1996, lukioissa vuodesta 1999 ja ammatillisissa oppilaitoksissa vuodesta 2008 alkaen. Kyselyyn vastaa vuosittain noin 100 000 nuorta. Liikuntaan liittyvät kysymykset kartoittavat liikunnan viikoittaista määrää sekä liikunnan koettua intensiteettiä.⁴⁹

⁴⁴ Hakonen 2012.

⁴⁵ Helakorpi ym. 2011, 3.

⁴⁶ Laitalainen ym. 2010, 3.

⁴⁷ Peltonen ym. 2008, 1-3.

⁴⁸ FINRISKI, verkkosivut.

⁴⁹ Kouluterveystutkimus, verkkosivut.

WHO-Koululaistutkimus⁵⁰ toteutetaan neljän vuoden välein, ja se on osa kansainvälistä Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) -tutkimusta. Ensimmäinen tutkimus toteutettiin vuonna 1982, jolloin mukana oli viisi maata. Nykyisin mukana on 43 maata ja aluetta Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Keskeinen tavoite on saada tietoa kouluikäisten lasten ja nuorten koetusta terveydestä ja hyvinvoinnista, terveystyötyymisestä ja elämäntyyleistä osana arjen sosiaalisia ympäristöjä. Tutkimus kohdistuu 11-, 13- ja 15-vuotiaisiin. Tieto kerätään kyselylomakkeilla koulutuntien aikana. Viimeisimpään (2009/2010) tutkimukseen osallistui Suomesta 6607 koululaista.

3.12 Tutkimusten yhteenveto

Tässä selvityksessä tarkasteltavat tutkimukset kuvaavat urheiluseuroissa tapahtuneen liikunnan harrastamisen muutosta 1990-luvun puolivälistä 2010-luvulle. Yhden tutkimuksen (Liikunnan seuranta -projekti LISE) ensimmäinen aineistonkeruu on toteutettu aikaisemmin. Tutkimustietoa oli saatavilla eniten 12–19-vuotiaiden nuorten ja vähiten alle kouluikäisten ja yli 65-vuotiaiden ikäryhmistä.

Vastaajien lukumäärissä on vaihtelua eri ikäryhmissä (liite 1). Joissakin aikuisväestöön kohdistetuissa tutkimuksissa nuorten aikuisten (esimerkiksi 19–25-vuotiaiden) määrä jää pienemmäksi verrattuna heitä vanhempiin vastaajiin.

Tutkimusten erilaiset ja osin epätarkat kysymyksenasettelut ja vastausvaihtoehdot (liite 2) hankaloittavat yhteneväisten tulkintojen tekemistä. Tutkimuksissa kysytään urheiluseuroissa tapahtuvan liikunnan harrastamisen useutta eri tavoin. Vastausvaihtoehdoissa on yhdenmukaisuuksia, mutta nekin eivät ole täysin samanlaisia. Tässä selvityksessä huomioitiin tutkimusten tuloksista ne, jotka mittasivat säännöllistä tai noin kerran viikossa tapahtuvaa liikunnan harrastamista urheiluseuroissa.

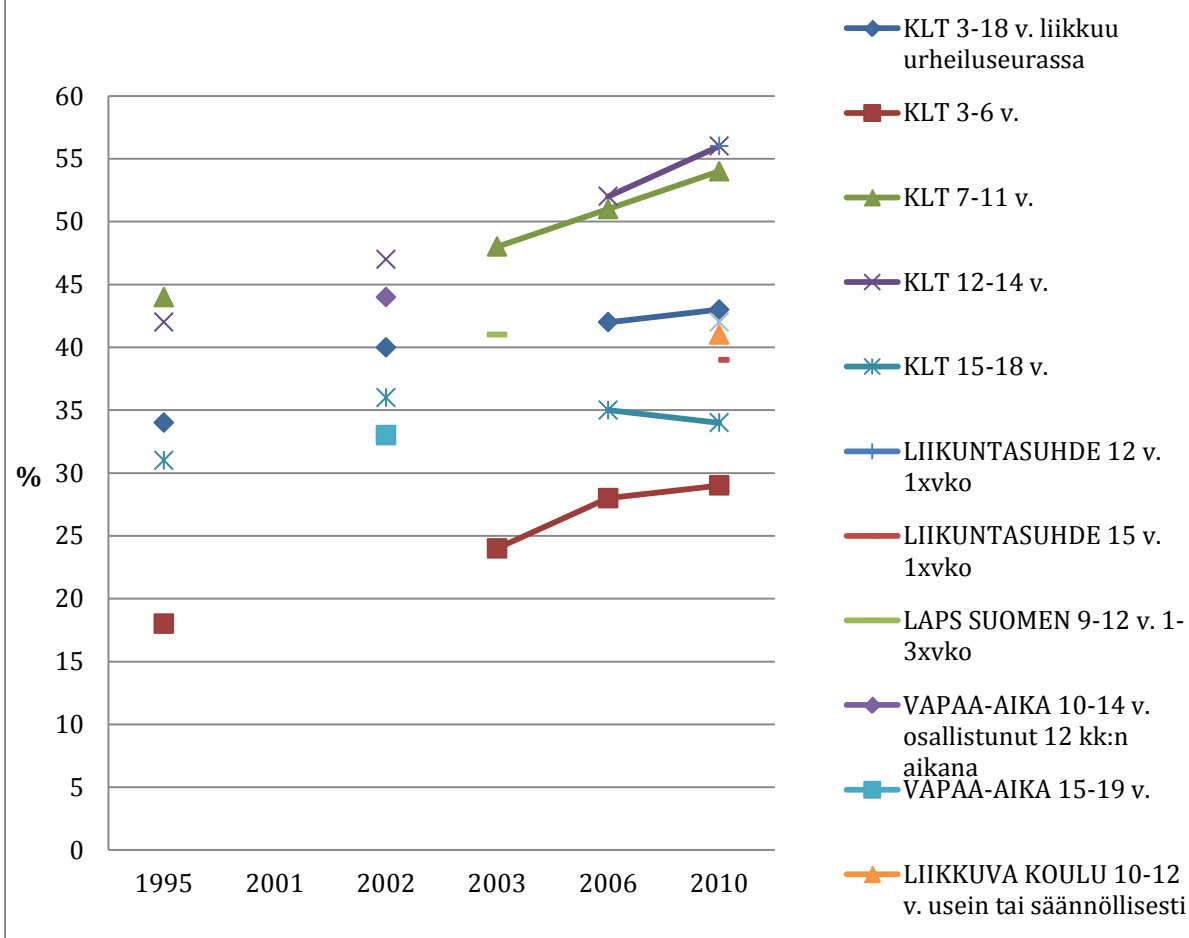
Tiedon kokoamista hankaloittaa joidenkin tutkimusten toteutuksen ja tulosten puutteellinen raportointi, koska tutkimusaineistot pitää tällöin erikseen hankkia esimerkiksi Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta, jotta aineistoja voidaan uudelleen analysoida. Lisäksi tulosten vertailua vaikeuttaa se, että raportoinnissa on käytetty erilaisia ikäryhmäjaotteluita.

Laajoista aineistoista kaikkia tietoja ei raportoida yhdellä kertaa tai osa jätetään kokonaan raportoimatta. Tutkimusaineiston saatavuus ja julkisuus ratkaisevat niiden käyttömahdollisuuden muissa tarkoituksissa ja ovat yksittäisten tutkijoiden tai tutkimusryhmien päätettävissä.

Tässä selvityksessä tarkasteltujen tutkimusten tulokset ovat osittain samansuuntaisia (kuvio 2). Urheiluseuroissa tapahtuva liikunnan harrastaminen on yleisintä noin 12-vuotiaana (kuviot 2, 3 ja 4). 2000-luvun alussa 7–12-vuotiaista noin 45 % ja 15–19-vuotiaista noin 35 % liikkui urheiluseuroissa. Liikunnan harrastaminen 7–12 vuoden iässä on yleistynyt, sillä 2010 jo 55 % tästä ikäryhmästä liikkui urheiluseuroissa. Sen sijaan 15–19-vuotiaiden urheiluseuroissa liikkujien määrä on pysynyt ennallaan tai jopa hieman vähentynyt. Kokonaisuutena erot 3–18-vuotiaiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisessa ovat suuret eri ikäryhmien välillä.

⁵⁰ Currie ym. 2012.

3–18 v. tyttöjen ja poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa

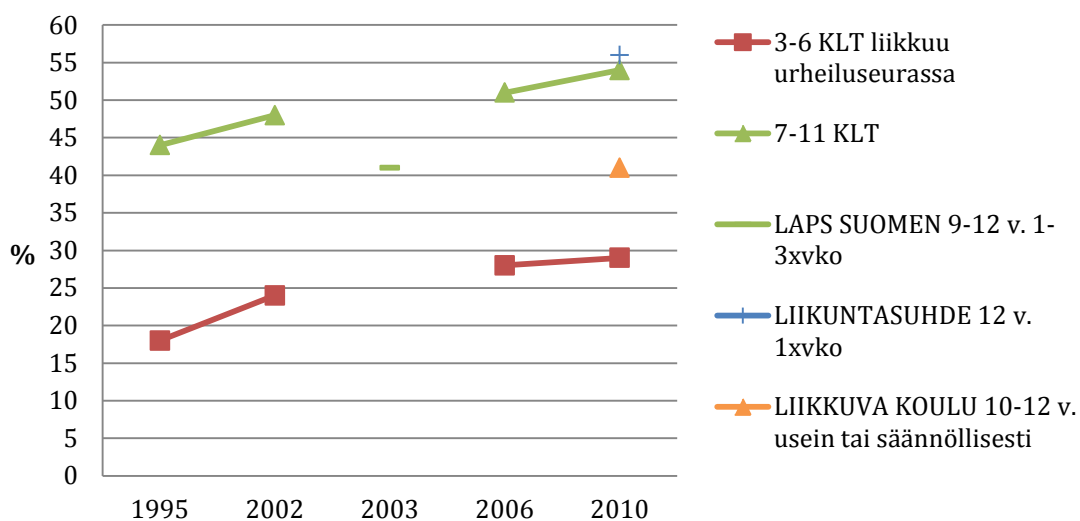
Kuvio 2 3–18-vuotiaiden tyttöjen ja poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵¹.

Alle 12-vuotiaiden lasten urheiluseuroissa tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta on tietoa vähiten (kuvio 3). Kansallinen liikuntatutkimus on ollut ainoa määrääjain toistuva tutkimus, jossa on kysytty alle kouluikäisten osallistumista urheiluseurojen organisoimaan liikuntaan. Tutkimusten vähäisyys on yllättävää, koska alle 12-vuotiaat ovat aktiivisin liikkujaryhmä urheiluseuroissa.

Kansallisen liikuntatutkimuksen (7–12-vuotiaat) ja Liikuntasuhde luupin alla -tutkimuksen (12-vuotiaat) mukaan vuonna 2010 yli 50 % ko. ikäryhmiin kuuluvista lapsista liikkui urheiluseurassa. Liikkuva koulu -pilottihankkeen kyselyn mukaan 10–12-vuotiaista urheiluseuroissa liikkujia oli 40 %. Yli 10 prosenttiyksikön ero on suuri, mutta se voi osittain selittyä tutkimuksissa käytettyjen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen (ks. liite 2) erilaisilla tulkinnoilla.

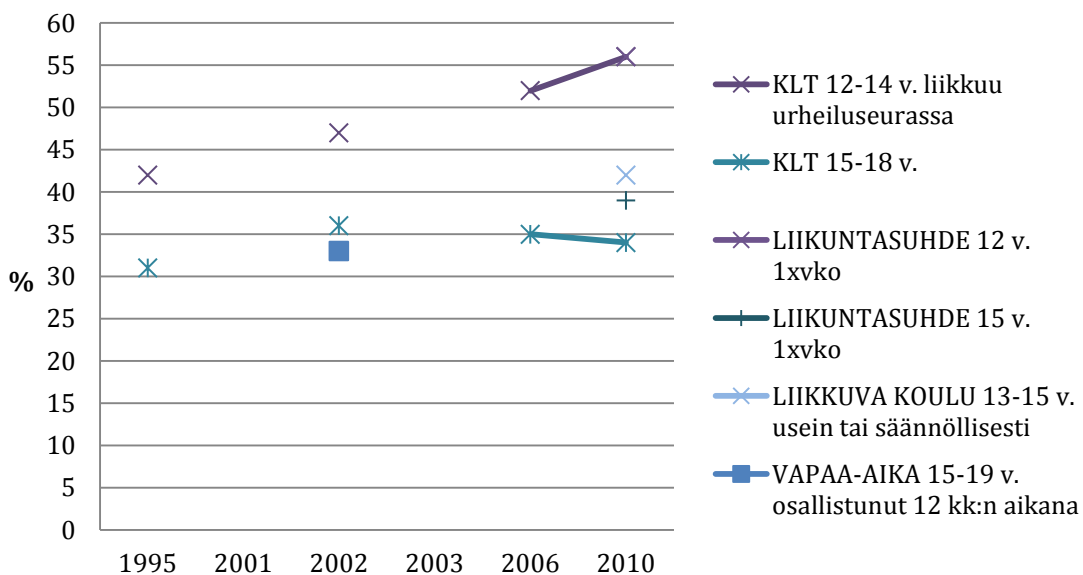
⁵¹ Lähteet: KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 Lapset ja nuoret; Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012, LAPS SUOMEN: Nupponen ym. 2010; Vapaa-aika: Hanifi 2012b; Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

3–12 v. tyttöjen ja poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa

Kuvio 3 3–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵².

12–19 v. tyttöjen ja poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa

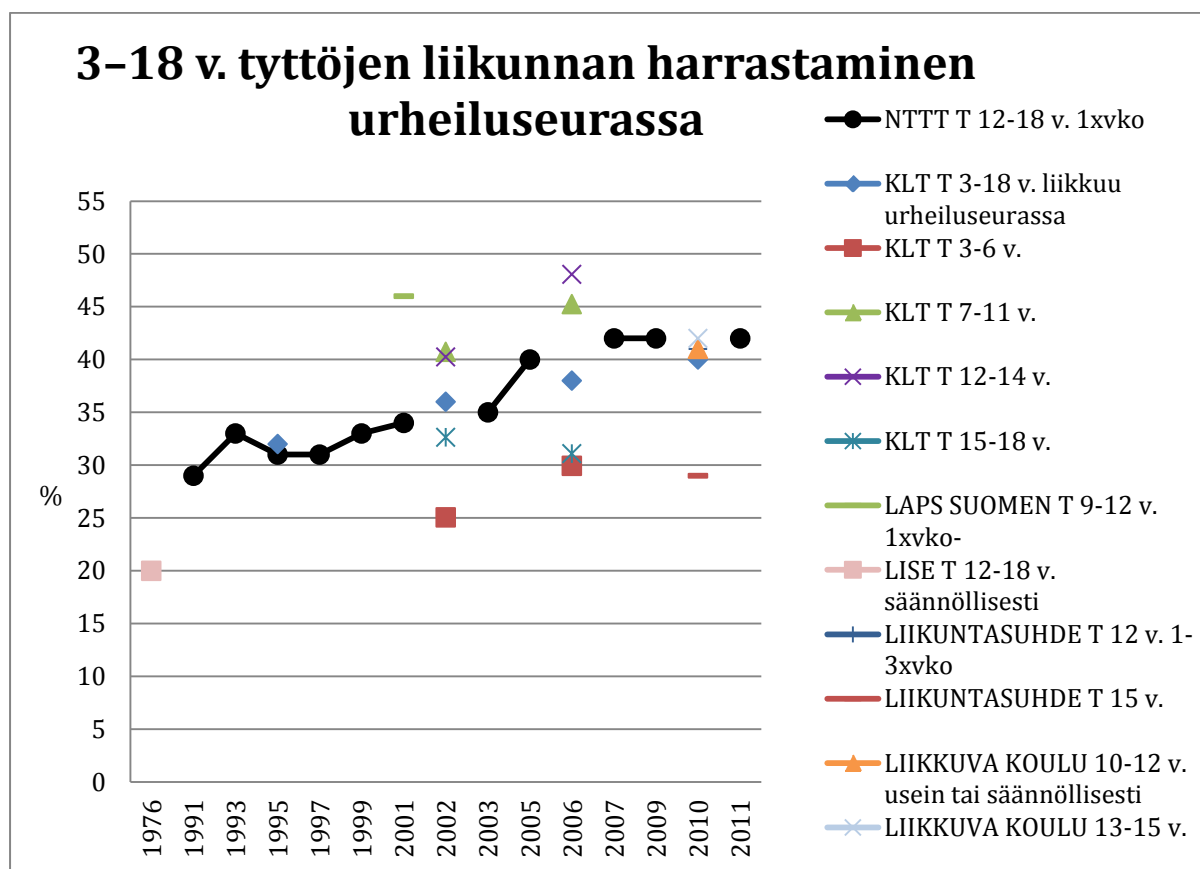

Kuvio 4 12–19-vuotiaiden tyttöjen ja poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵².

⁵² Lähteet: KLT Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 Lapset ja nuoret; Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012; Liikkuva koulu: Hakonen 2012; Vapaa-aika: Hanifi 2012b.

Tyttöjen liikunnan harrastaminen urheiluseuroissa on lisääntynyt melko tasaisesti 1990-luvulta lähtien. Pojat ovat harrastaneet liikuntaa urheiluseuroissa tyttöjä enemmän. 1990-luvun alussa 3–18-vuotiaista pojista yli 40 % harrasti liikuntaa urheiluseuroissa ja tytöistä 30–35 %. 2000-luvun puolivälin jälkeen erot poikien ja tyttöjen välillä ovat pienentyneet (kuviot 5–10). Kyseiseen ikäryhmään kuuluvista pojista lähes 60 % ja tytöistä noin 50 % liikkuu urheiluseurassa.

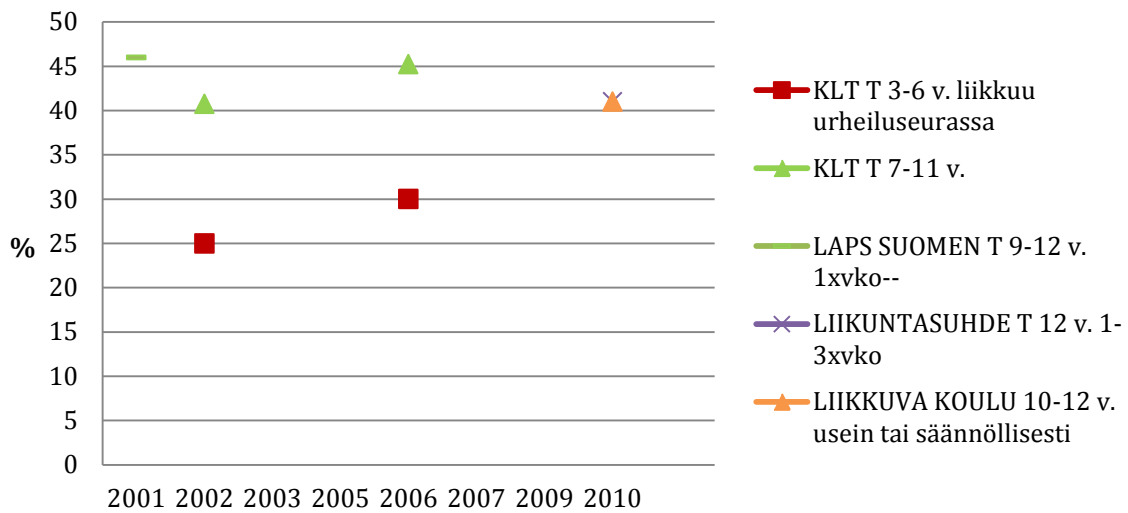
Yli 15-vuotiaiden ikäryhmässä tutkimustulokset antoivat ristiriitaisen kuvan liikunnan harrastamisen määrästä. Liikuntasuhde luopin alla -tutkimuksen (2010) mukaan pojista 20 % ja tytöistä 30 % liikkui urheiluseurassa. Kansallisen liikuntatutkimuksen (2006) tulosten mukaan kyseiseen ikäryhmään kuuluvista pojista 40 % ja tytöistä 30 % liikkui urheiluseurassa. Liikkuva koulu -pilottihankkeen kyselytutkimuksen mukaan (2010) 13–15-vuotiaat tytöt ja pojat liikkuivat seuroissa yhtä aktiivisesti (40 %).

Kuvio 5 3–18-vuotiaiden tyttöjen liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵³.

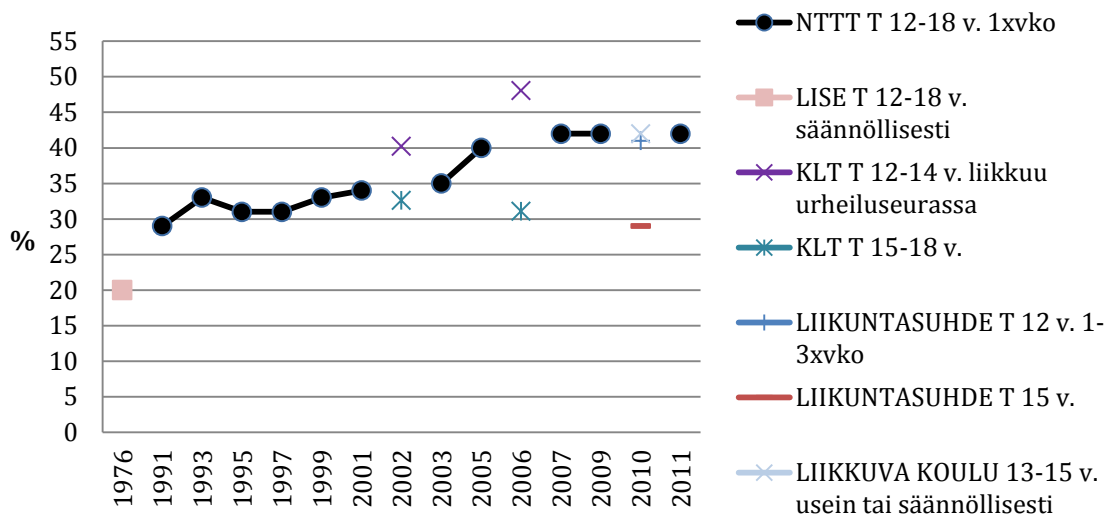
⁵³ Lähteet: NTTT: Nuorten terveystapatutkimus, Pere 2012; KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 Lapset ja nuoret, 2005–2006 (FSD 2234) ja 2001–2002 (FSD 1285); LAPS SUOMEN: Nupponen ym. 2010; LISE: Huotari 2012; Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012; Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

3–12 v. tyttöjen liikunnan harrastaminen urheiluseurassa

Kuvio 6 3–12-vuotiaiden tyttöjen liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵⁴.

12–18 v. tyttöjen liikunnan harrastaminen urheiluseurassa

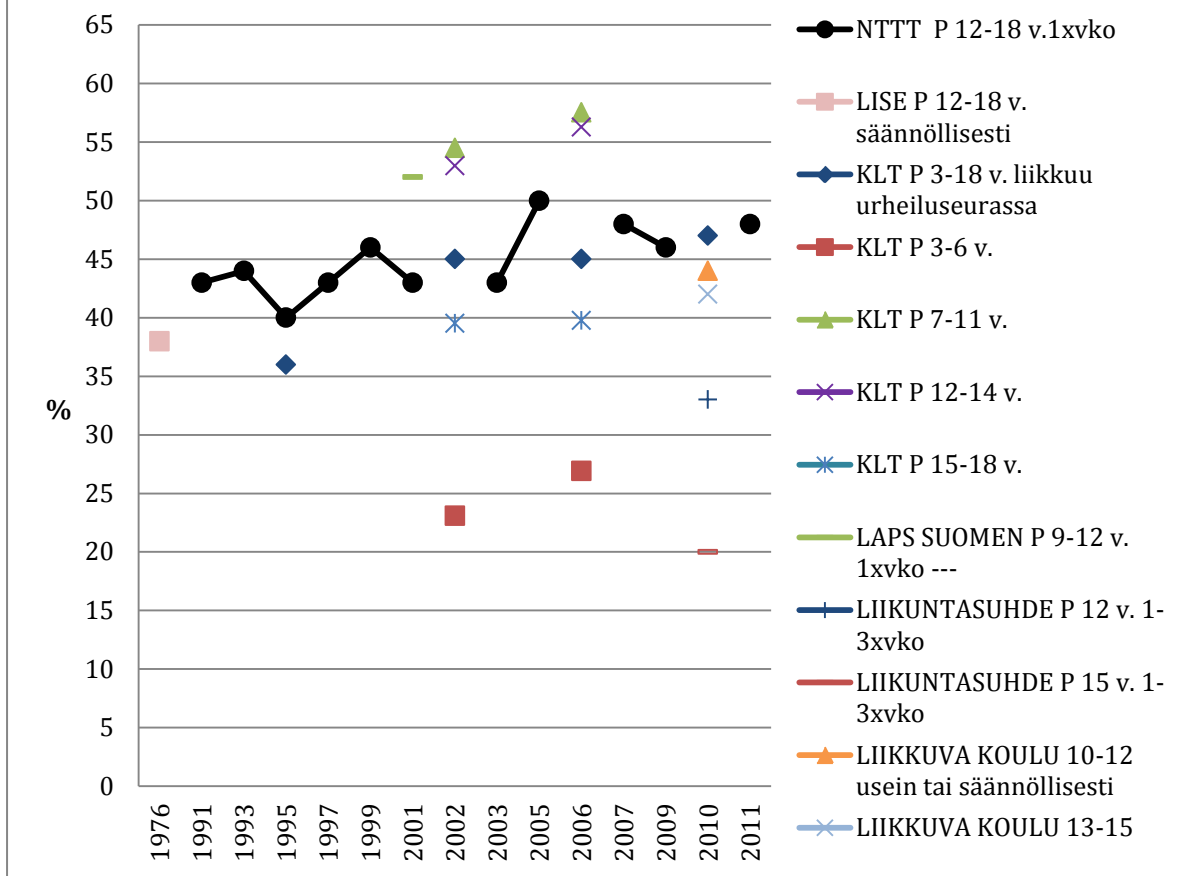

Kuvio 7 12–18-vuotiaiden tyttöjen liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵⁵.

⁵⁴ Lähteet: KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1285) ja 2005–2006 (FSD 2234); LAPS SUOMEN: Nupponen ym. 2010; Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012; Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

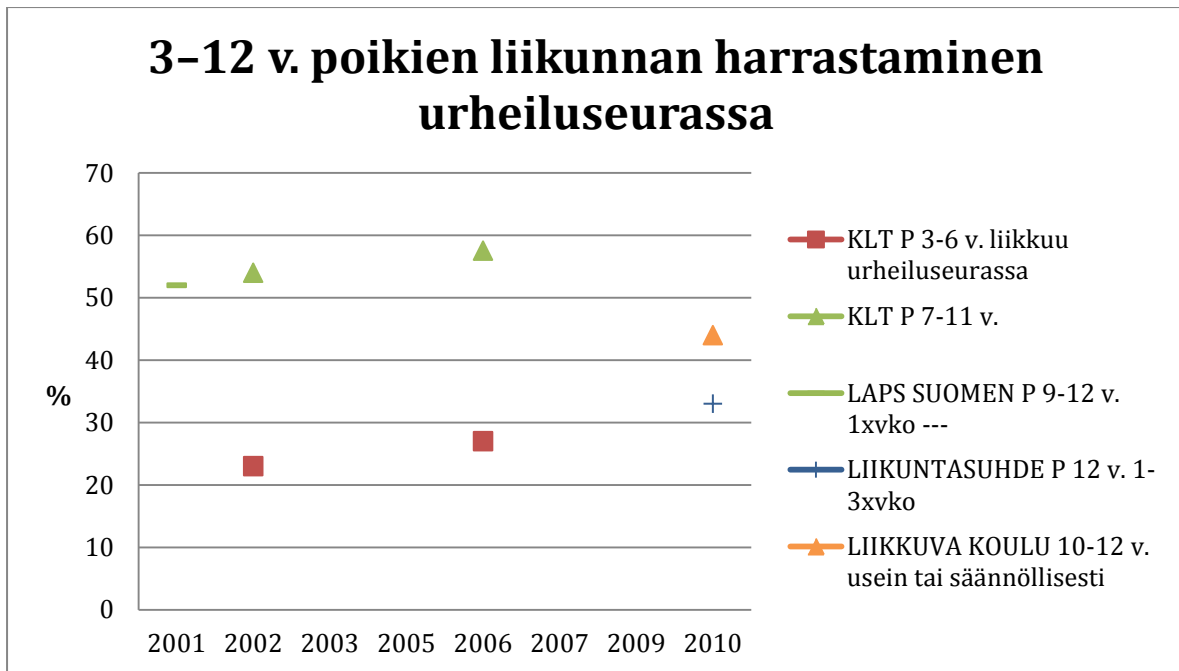
⁵⁵ Lähteet: NTTTT: Nuorten terveystapatutkimus, Pere 2012; LISE: Huotari 2012; KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1285) ja 2005–2006 (FSD 2234); Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012; Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

3-18 v. poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa

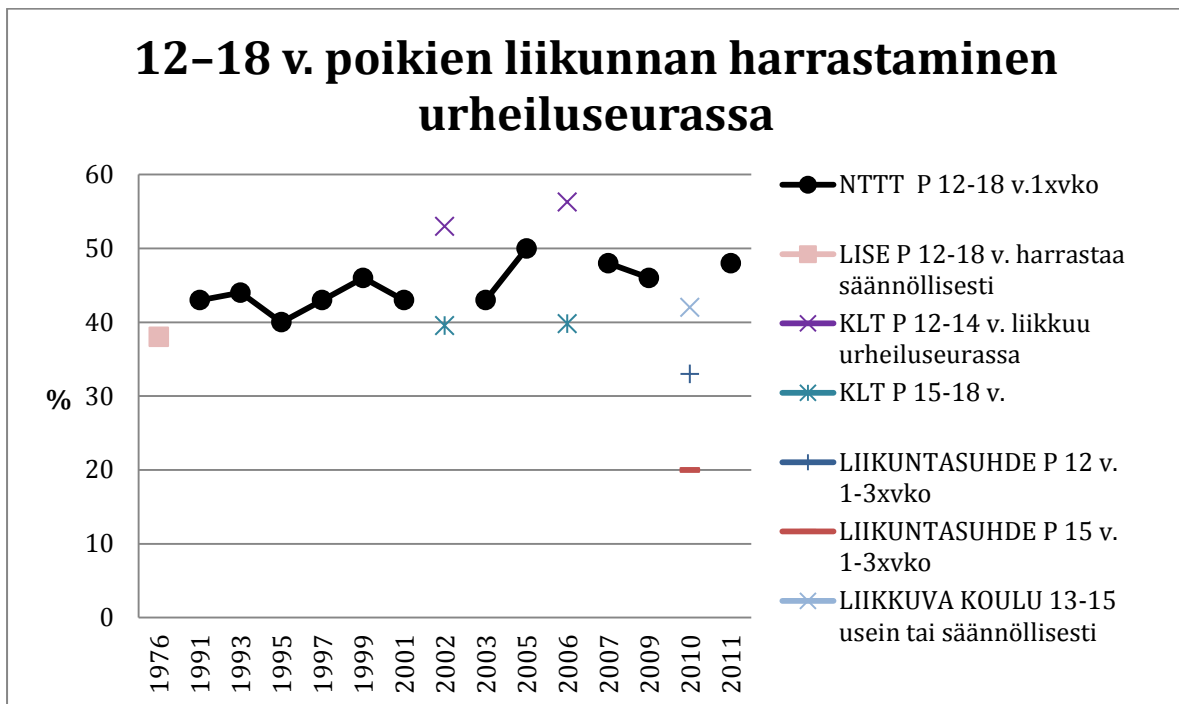

Kuvio 8 3-18-vuotiaiden poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵⁶.

⁵⁶ Lähteet: NTTTT: Nuorten terveystapatutkimus, Pere 2012; LISE: Huotari 2012; KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2009-2010 Lapset ja nuoret, 2005-2006 (FSD 2234) ja 2001-2002 (FSD 1285); LAPS SUOMEN: Nupponen ym. 2010; Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012; Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

Kuvio 9 3–12-vuotiaiden poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵⁷.

Kuvio 10 12–18-vuotiaiden poikien liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵⁸.

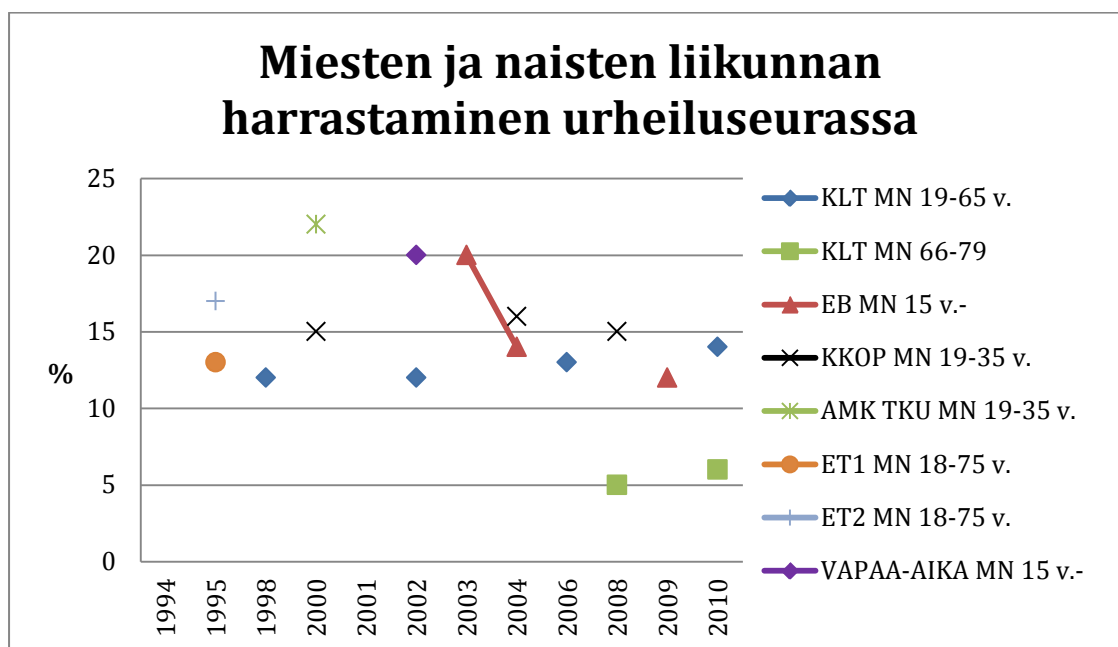
⁵⁷ Lähteet: KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1285) ja 2005–2006 (FSD 2234); LAPS SUOMEN: Nupponen ym. 2010; Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012, Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

⁵⁸ Lähteet: NTTTT: Nuorten terveystapatutkimus, Pere 2012; LISE: Huotari 2012; KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1285) ja 2005–2006 (FSD 2234); Liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012; LISE: Huotari 2012, Liikkuva koulu: Hakonen 2012.

Aikuisväestöön kohdistuneista tutkimuksista neljä oli määrääjain toistuvia. Niistä kahden tuloksia voi tarkastella 1990-luvun puolivälistä ja yhden 2000-luvun alusta lähtien (kuvio 11). Vapaa-aikatutkimus toistetaan kymmenen vuoden välein, mutta tässä selvityksessä oli käytössä vuoden 2002 tulokset.

Aikuisten urheiluseuroissa tapahtuvassa liikunnan harrastamisessa ei ole havaittu muutoksia 2000-luvulla (kuviot 11–13). Nuoriin aikuisiin kohdistuneiden tutkimusten (Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus ja Ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi) mukaan urheiluseuroissa liikkuu 15 % aikuisväestöstä. Kansallisen liikuntatutkimuksen tulokset ovat samansuuntaiset huolimatta siitä, että vastaajina ovat 19–65-vuotiaat.

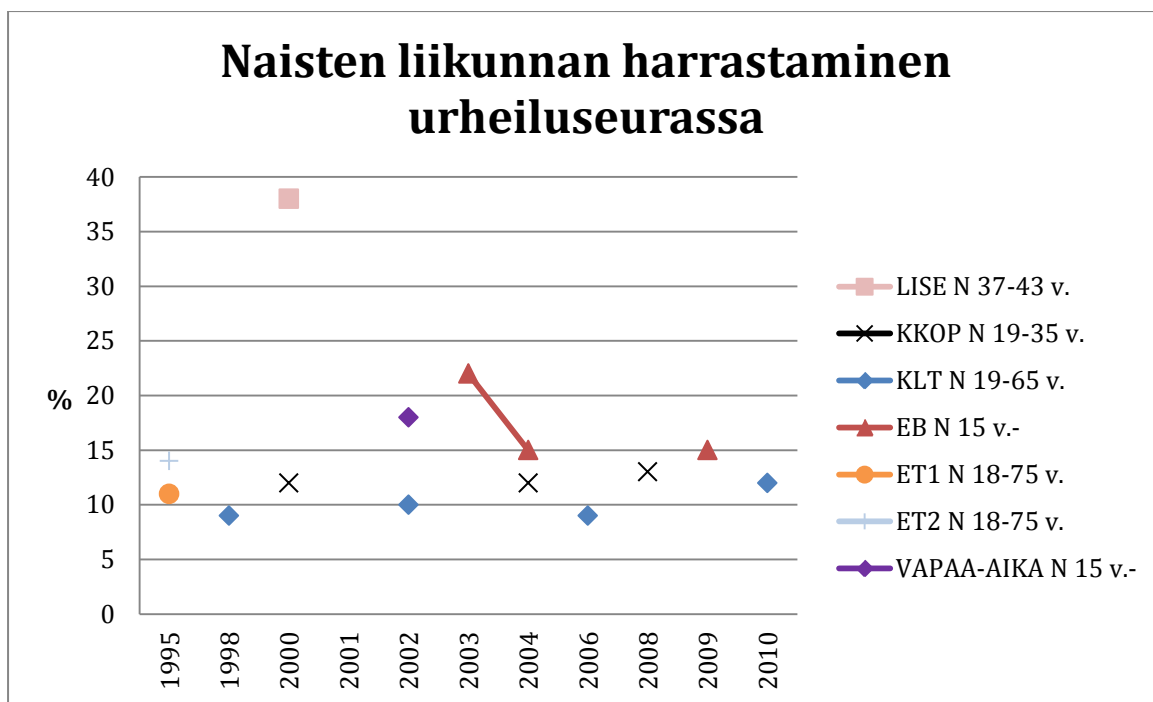
Vuonna 1995 toteutetussa Elämäntyylytutkimuksessa (ET) urheiluseuraharrastamista kysyttiin kahdella eri tavalla (liite 1). Ensinnä kysyttiin liikunnan harrastamista urheiluseurassa (ET 1 kuviossa 11). Tämän jälkeen pyydettiin vastaamaan, minkälaisessa roolissa vastaaja on toiminut urheiluseurassa (ET 2 kuviossa 11). Kahdella eri tavalla kysytyt kysymykset antoivat erilaiset vastaukset, vaikka vastaajina olivat samat henkilöt. Ero tulosten välillä ei ollut suuri (5 prosenttiyksikköä), mutta se kuvaa kysymysmuotojen merkitystä.

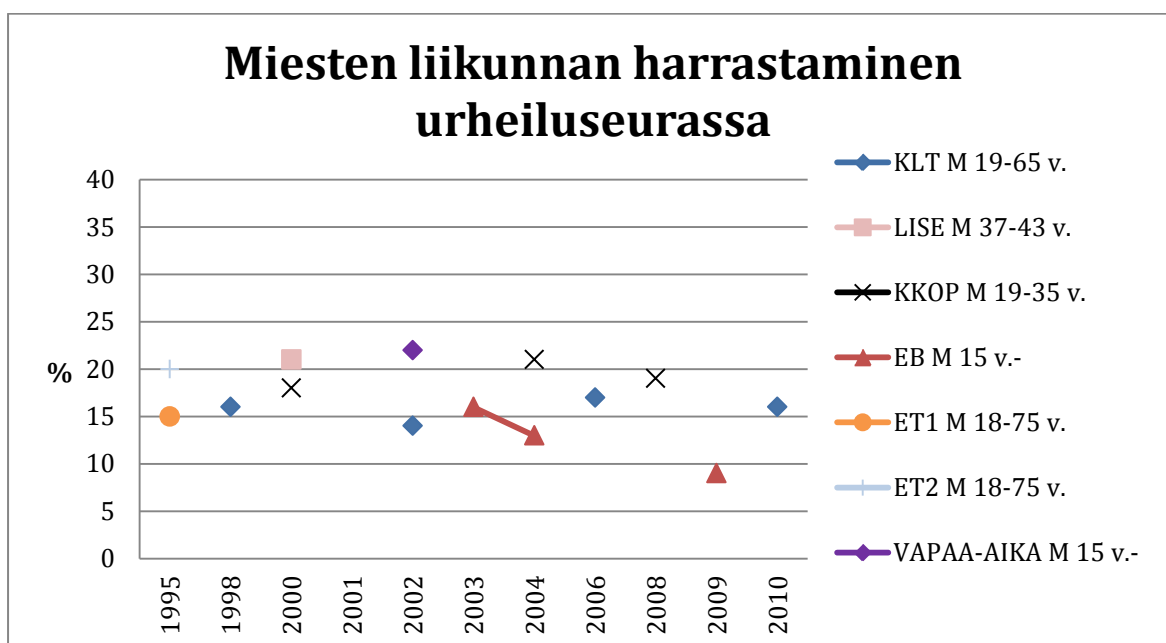
Kuvio 11 Miesten ja naisten liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁵⁹.

Eurobarometrin tulosten mukaan suomalaisten aikuisten liikunnan harrastaminen urheiluseuroissa on vähentynyt 2000-luvulla 20 %:sta 13 %:iin. Suurin muutos tapahtui vuosien 2003 ja 2004 aikana. Kyseisinä vuosina myös tutkimukseen vastanneiden ikärakenteessa tapahtui muutos (liite 1). Alle 39-vuotiaiden vastaajien määrä on vähentynyt koko ajan. Vuonna 2003 heitä oli vastaajista 40 %, vuotta myöhemmin 29 % ja vuonna 2009 26 %. Naiset harrastavat liikuntaa urheiluseuroissa hieman vähemmän kuin miehet (kuviot 12 ja 13). Tutkimustulosten mukaan naisista keskimäärin 10–15 % ja miehistä 15–20 % liikkui urheiluseuroissa.

⁵⁹ Lähteet: KLT: Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 Aikuisliikunta; EB: Eurobarometri 60.0/2003 (FSD 2219), 62.0/2004 (FSD 2107) ja 72.3/2009 (FSD 2597); KKOP: Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus, Kunttu & Huttunen 2000a ja 2009 ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö 2004; AMK TKU: Turun ammattikorkeakoulun opiskelijaterveystutkimus, Kunttu & Huttunen 2001b; ET1 ja ET2: Elämäntyylytutkimus, Alasutari 1995 (FSD 1229); Vapaa-aika: Hanifi 2012b.

Kuvio 12 Naisten liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁶⁰.

Kuvio 13 Miesten liikunnan harrastaminen urheiluseurassa⁶¹.

⁶⁰ Lähteet: LISE: Huotari 2012; KKOP: Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus, Kunttu & Huttunen 2000 (FSD 2051) ja 2009 ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö 2004; KLT: Kansallinen liikuntatutkimus) Aikuisliikunta 2009–2010; EB: Eurobarometri 60.0/2003 (FSD 2219), 62.0/2004 (FSD 2107) ja 72.3/2009 (FSD 2597); ET1 ja ET2: Elämäntyylytutkimus, Alasuutari 1995 (FSD 1229); Vapaa-aika: Hanifi 2012b.

⁶¹ Lähteet: KLT: Kansallinen liikuntatutkimus Aikuisliikunta 2009–2010; LISE: Huotari 2012; KKOP: Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus, Kunttu & Huttunen 2000 (FSD 2051) ja 2009 ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö 2004; EB: Eurobarometri 60.0/2003 (FSD 2219), 62.0/2004 (FSD 2107) ja 72.3/2009 (FSD 2597); ET1 ja ET2: Elämäntyylytutkimus, Alasuutari 1995 (FSD 1229); Vapaa-aika: Hanifi 2012b.

4 VAPAAEHTOISTOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

Tässä luvussa esitellään tutkimukset, joissa on tarkasteltu urheiluseuroissa tai liikunnan ja urheilun parissa tehtävää vapaaehtoistyötä. Kaikki tutkimukset ovat määrääjain toistuvia, mutta liikunnan ja urheilun vapaaehtoistoimintaan liittyviä kysymyksiä ei ole ollut kaikkina vuosina mukana. Kysymykset on koottu liitteeseen 3.

4.1 Kansallinen liikuntatutkimus/vapaaehtoistyö

Kansallisen liikuntatutkimuksen perustiedot kuvattiin luvussa 3.1. Neljään osatutkimukseen jakautuvan gallup-tutkimuksen yhtenä osa-alueena on ollut suomalaisten osallistumisaktiivisuuden kartoittaminen liikunta- ja urheiluseuratoiminnan puitteissa tapahtuvassa vapaaehtoistyössä.

Aikuisväestön (19–65-vuotiaat) tekemää vapaaehtoistyötä on selvitetty Aikuisväestön liikuntatutkimuksissa vuosina 2001–2002 (n=5505), 2005–2006 (n=5510) ja 2009–2010 (n=5588). Lisäksi viimeisimpään Aikuisväestön liikuntatutkimukseen kerättiin aineistot 15–18-vuotiaiden (n=1500) ja 66–79-vuotiaiden vapaaehtoistyön tekemisestä (n=1013).⁶²

4.2 Ajankäyttötutkimus

Suomen Tilastokeskus toteuttaa Ajankäyttötutkimuksen⁶³ kymmenen vuoden välein. Ensimmäinen tutkimus tehtiin vuonna 1979. Tutkimuksella selvitetään mm. työaika, kotitöihin, nukkumiseen ja ruokailuun kulunutta aikaa, vapaa-ajan harrastuksia sekä yhdessäoloa ja toimintopaikkaa. Lisäksi tutkitaan ajankäytön rytmejä vuorokauden, viikonpäivän ja vuodenajan mukaan. Aineisto kerätään tietokoneavusteisina käynti- ja puhelinhaastatteluina. Lisäksi tutkittavat pitävät päiväkirjaa omasta ajankäytöstään. Tutkimukseen voivat osallistua kotitalouksien 10 vuotta täyttäneet jäsenet.

Liikuntakysymyksissä vastaajilta tiedustellaan viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana harrastettuja liikuntalajeja. Lisäksi kysytään urheilukilpailuissa käymistä katsojan roolissa.⁶⁴

Ajankäyttötutkimuksen osallistumista ja vapaaehtoistyötä koskevan julkaisun⁶⁵ tiedot perustuvat vuosien 1999 ja 2009 haastatteluaineistoihin. Vastaajilta tiedusteltiin urheiluseuroissa tai liikunta-kerhoissa tehdyn vapaaehtoistyön määrää haastattelua edeltäneen neljän viikon aikana. Aineistot on kerätty kotitalouksittain. Vapaa-aikakysymyksiin vastasi 4645 henkilöä.

4.3 Eurobarometri

Eurobarometrien toteutus ja perustiedot on kuvattu luvussa 3.3. Urheiluseuroissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaan osallistumista on tarkasteltu vuosien 2009 ja 2010 Eurobarometreissä. Vuonna 2009 suomalaisia vastaajia oli 1026⁶⁶ ja vuotta myöhemmin 1003⁶⁷.

Vuonna 2009 kysyttiin liikuntaan liittyvän vapaaehtoistyön tekemiseen käytettyä aikaa (liite 3). Seuraavana vuonna kysyttiin, missä organisaatioissa tekee vapaaehtoistyötä tai osallistuuko aktiivi-

⁶² Kansallinen liikuntatutkimus 2002–2003, 2005–2006, 2009–2010 Vapaaehtoistyö.

⁶³ Ajankäyttötutkimus, verkkosivut

⁶⁴ Ajankäyttötutkimus, liikuntaharrastukset.

⁶⁵ Ajankäyttötutkimus 2009, osallistuminen ja vapaaehtoistyö.

⁶⁶ Eurobarometri 2009/72.3 (FSD 2597)

⁶⁷ Eurobarometri 2010/73.4 (FSD 2603)

sesti näiden toimintaan. Molemmat kysymystavat ovat epätarkkoja eivätkä kohdennu pelkästään urheiluseuroissa tehtävään vapaaehtoistyöhön.

4.4 World Values Survey 2000: Suomen aineisto

World Values Surveyn⁶⁸ aineisto kuuluu sarjaan EVS (European Values Study) ja WVS (World Values Survey). EVS-aineistojen keruusta vastaa nykyisin European Values Study -ryhmä. Suomi on kuulunut WVS-maihin alusta alkaen. Suomen Gallup (TNS Gallup) on vastannut aineistojen keräämisestä ja aineistonkeruun rahoittamisesta.

European Values Systems Study Group (EVSSG) keräsi ensimmäisen EVS-aineiston useasta Länsi-Euroopan maasta vuonna 1981. World Values Survey -sarja syntyi, kun tutkimus toteutettiin 14 muussa maassa. EVS-aineistoja on kerätty kolme kertaa vuosina 1981–2000. WVS-aineistoja on kerätty viidesti vuosien 1981–2006 aikana. Kyselyt ovat suurelta osin yhteneviä eri maiden välillä ja ne toteutetaan käyntikyselyinä. Aineistot muistuttavat rakenteeltaan Eurobarometrejä ja International Social Survey Programme -ohjelman aineistoja.

World Values Survey 2000: Suomen aineisto kartoittaa monipuolisesti suomalaisten arvomaailmaa, asenteita ja elämäntilannetta. Haastatelluilta kysyttiin eri elämänalueiden tärkeyttä (mm. perhe, työ, vapaa-aika). Lisäksi selvitettiin heidän kuulumistaan erilaisiin vapaaehtoisjärjestöihin sekä heidän osallistumistaan niiden toimintaan tai muuhun vapaaehtoistyöhön. Vastajat (n=1038) olivat 18 vuotta täyttäneitä suomalaisia (pois lukien Ahvenanmaa). Vastajista 49 % oli miehiä ja 51 % naisia. Suurin osa vastajista oli 31–50-vuotiaita (40 %)⁶⁹.

4.5 Nuorisobarometri 2012

Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut Nuorisobarometriä vuodesta 1994 lähtien. Tavoitteena on ollut suomalaisten nuorten arvojen ja asenteiden selvittäminen. Vuodesta 2004 lähtien barometri on tehty yhdessä Nuorisotutkimusverkoston kanssa.⁷⁰ Nuorisobarometrin tekemisen on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö.

Vuoden 2012 aineisto kerättiin puhelinhaastattelujen avulla keväällä 2012. Haastattelut toteutti IRO Research Oy. Haastatteluihin vastasi 1902 15–29-vuotiasta nuorta. Miehiä ja naisia oli yhtä paljon. Nuorten lisäksi 597 nuoren vanhemmalle tehtiin oma haastattelu. Näiden kahden aineiston avulla tutkimusteemoja voitiin lähestyä eri sukupolvien näkemysten kautta.

Vuoden 2012 barometrissä käsitellään muun muassa perheiden arkeen ja kasvatukseen liittyviä teemoja sekä elintapoihin liittyviä asioita terveyden näkökulmasta. Kyselyssä on mukana sekä terveyttä edistävää että sitä kuluttavaa elämäntapaa mittaavia muuttujia, kuten liikunta, ruokailutottumukset, tupakointi ja päihteet. Yhtenä Nuorisobarometrin kärkiteemana painottuu vapaaehtois-toiminta, jatkona vuonna 2011 vietetylle EU:n vapaaehtoistoiminnan teemavuodelle. Kyselyssä vapaaehtoisuutta tarkastellaan paitsi varsinaisen toiminnan, myös nuorten sille antamien merkitysten sekä toiminnan motiivien ja esteiden näkökulmista.

⁶⁸ World Values Survey 2000: Suomen aineisto, Koodikirja.

⁶⁹ World Values Survey 2000: Suomen aineisto (FSD 0154)

⁷⁰ Nuorisobarometri, verkkosivut.

4.6 Muita tutkimuksia

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen⁷¹ kyselyssä pyydettiin kertomaan, ”mihin järjestöihin kuulut jäsenenä tai olet toiminnassa mukana”. Vastausvaihtoehtona ovat urheiluseura tai liikuntajärjestö, mutta kysymyksessä ei määritelty toiminnan luonnetta millään tavalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus on osa Nuorisotutkimusverkoston kolmevuotista Nuorten vapaa-ajan käytännöt ja nuorisotyö Suomessa -tutkimushanketta. Samalla se on ollut jatkoa Valtion Nuorisoasianneuvottelukunnan järjestökiinnityseisyysskyselyille (1998 ja 2001).

Tutkimuksen ovat toteuttaneet Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasian neuvottelukunta. Kyselyn perusjoukkona ovat olleet 10–29-vuotiaat suomalaiset koko maassa lukuun ottamatta Ahvenanmaata. Tiedonkeruu suoritettiin puhelinhaastatteluin helmikuussa 2009. Haastattelut toteutti Innolink Research Oy. Otosrekisterin 2958 henkilöstä haastateltiin 1201. Alle 15-vuotiaiden vanhemmilta pyydettiin haastattelulupa. Vastaaajista 55 % oli naisia ja 45 % miehiä.

Vapaaehtoistyötä on tutkittu myös laajassa kansainvälisessä International Social Survey Programme (ISSP) -vertailututkimusohjelmassa. Ensimmäinen aineistonkeruu tehtiin vuonna 1985, ja Suomi liittyi mukaan vuonna 2000. ISSP:n jäsenorganisaatiot ovat Suomessa Tilastokeskus, Tampereen yliopisto ja Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Vuonna 2007 aihealueena oli vapaa-aika ja ajankäyttö. Suomesta kyselyyn osallistui 1354 henkilöä. Kysymykset käsittelivät laaja-alaisesti ihmisten vapaa-ajanviettotapoja, mutta kysymyksen ”Kuinka usein olette osallistunut seuraavien yhdistysten tai ryhmien toimintaan viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?” asettelu ei anna mahdollisuutta tarkastella vapaaehtoistyön määrää. Vastausvaihtoehtona oli liikunta- tai urheilujärjestö, mutta osallistumisen luonnetta ei määritelty millään tavalla (liikkuja, vapaaehtoistyö jne.).⁷²

4.6 Tutkimusten yhteenveto

Kaikkiin tutkimuksiin on osallistunut lähes yhtä paljon naisia ja miehiä. Nuoria ja nuoria aikuisia on ollut vastaajina vähiten (liite 1). Eurobarometreissä puolet vastaajista on yli 55-vuotiaita. Muissa tutkimuksissa erot eri-ikäisten vastaajien määrissä eivät ole yhtä suuret.

Vapaaehtoistyön tekemistä mittaavat kysymykset ovat jokaisessa tutkimuksessa erilaiset (liite 3). Kansallisessa liikuntatutkimuksessa vapaaehtoistyön sisältöjä, määrää ja paikkoja kysytään tarkimmin, mutta raportoinnissa on puutteita liittyen eri sukupuolten ja ikäryhmien tekemään vapaaehtoistyön määrään. Muissa tutkimuksissa kysymysten ja vastausvaihtoehtojen tarkkaa rajausta ei ole tehty. Esimerkiksi Ajankäyttötutkimuksessa kysytään, ”oletteko neljän viime viikon aikana tehnyt vapaaehtoistyötä jonkin järjestön tai ryhmän hyväksi”, ja Nuorisobarometrissä 2012 ”oletko parin viime vuoden aikana ollut mukana jossain vapaaehtoistoiminnassa?” Vastausvaihtoehtoina ovat ”urheilujärjestö tai liikuntakerho” (Ajankäyttötutkimus) ja ”urheilu ja liikunta” (Nuorisobarometri 2012). Kysymyksenasetteluista johtuen kuvioissa 14–16 kuvataan väestön tekemää liikuntaan ja urheiluun liittyvää vapaaehtoistyötä eikä pelkästään urheiluseuroissa tapahtuvaa vapaaehtoistyötä.

Vapaaehtoistyön määrää on kysytty Kansallisissa liikuntatutkimuksissa ja Eurobarometreissä tunteina. Myös Ajankäyttötutkimuksessa vastaajat ovat ilmoittaneet vapaaehtoistyöhön käyttämänsä ajan, mutta siitä ei ole eroteltu urheilun ja liikunnan vapaaehtoistyöhön käytettyä aikaa. Kansallisten liikuntatutkimusten mukaan suomalaisten liikuntaan ja urheiluun käyttämä vapaaehtoistyön määrä

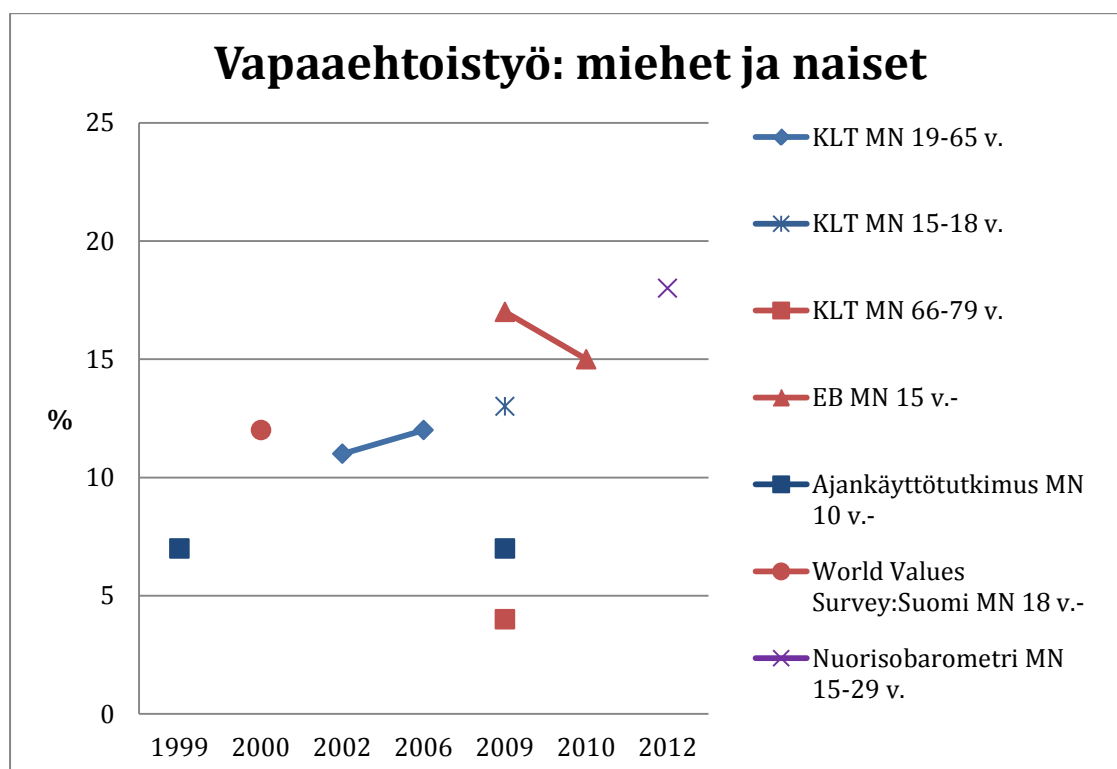
⁷¹ Myllyniemi 2009

⁷² International Social Survey Programme, ISSP 2007: Vapaa-aika ja urheilu: Suomen aineisto. Kyselylomake ja Koodikirja.

oli 10–11 tuntia kuukaudessa⁷³. Vuoden 2009 Eurobarometrin⁷⁴ mukaan 29 % suomalaisista teki vapaaehtoistyötä 1–5 tuntia kuukaudessa. Viidennes suomalaisista teki vapaaehtoistyötä 6–20 tuntia ja 7 % yli 20 tuntia kuukaudessa. Vastauksista ei käy ilmi, onko vapaaehtoistyö tehty pelkästään urheiluseuroissa.

Tutkimustulosten mukaan 2000-luvulla vapaaehtoistyötä urheilun ja liikunnan parissa on tehnyt 7–17 % suomalaisista (kuvio 14). Miehet tekevät vapaaehtoistyötä naisia enemmän. Miehistä 14–22 % ja naisista 9–12 % on tehnyt jossain muodossa vapaaehtoistyötä liikunnan ja urheilun parissa (kuviot 15–16).

Tutkimuskysymysten ja vastausvaihtoehtojen erilaisuus sekä kohderyhmän erilainen ikäjakauma tekevät tutkimustulosten vertailun mahdottomaksi. Urheiluseuroissa tapahtuvasta vapaaehtoistyön määrästä olevaa tietoa on olemassa vähän.

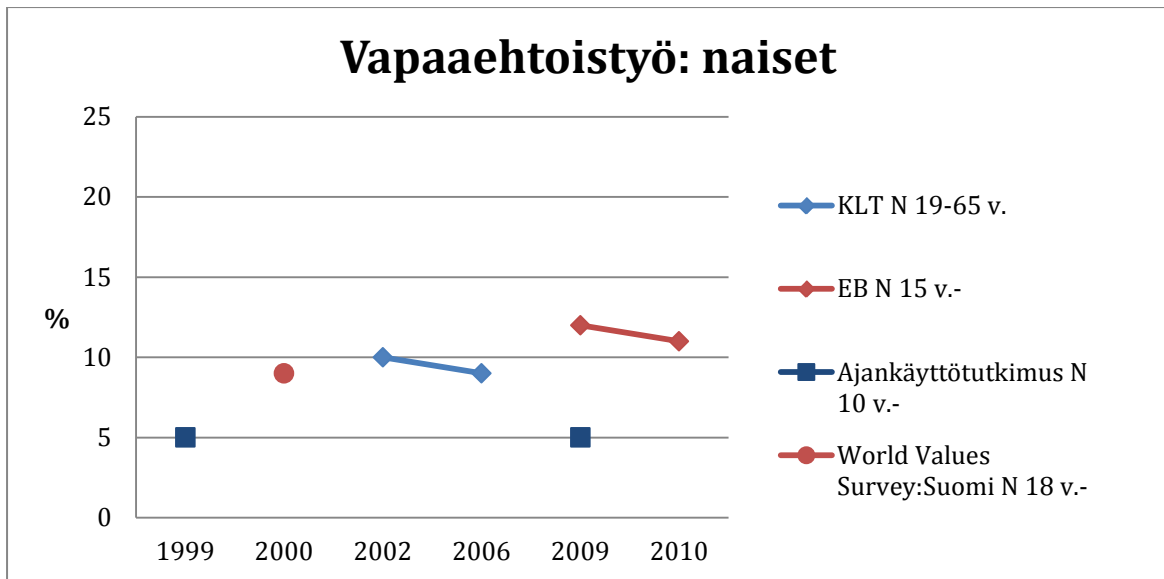

Kuvio 14 Vapaaehtoistyö liikunnassa ja urheilussa: miehet ja naiset yhteensä (%)⁷⁵.

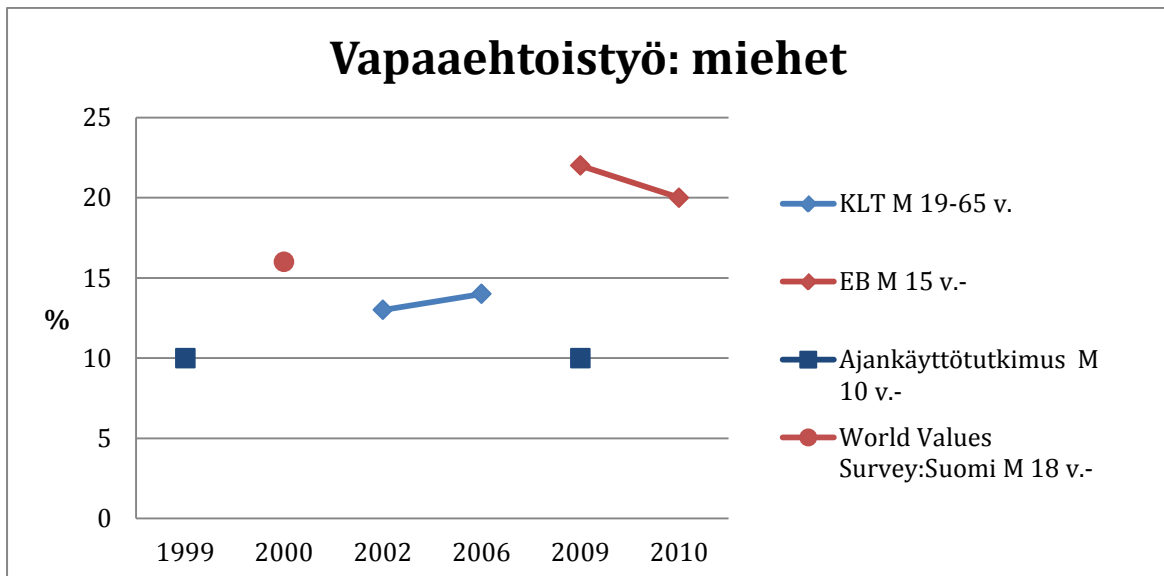
⁷³ Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2001 (FSD 1284), 2005–2006 (FSD 2233)

⁷⁴ Eurobarometri 72.3/2009 (FSD 2597)

⁷⁵ Lähteet: KLT: Liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD 1284) ja 2005–2006 (FSD 2233) ja Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 Vapaaehtoistyö; EB: Eurobarometri 72.3/2009 (FSD 2597) ja 73.4/2010 (FSD 2603); Ajankäyttötutkimus: Hanifi 2012a; World Values Survey: Suomi: (FSD 0154); Nuorisobarometri: Myllyniemi 2012.

Kuvio 15 Vapaaehtoistyö liikunnassa ja urheilussa: naiset (%)⁷⁶.

Kuvio 16 Vapaaehtoistyö liikunnassa ja urheilussa: miehet (%)⁷⁷.

⁷⁶ Lähteet: KLT: Liikuntatutkimus 2001–2001 (FSD 1284) ja 2005–2006 (FSD 2233); EB: Eurobarometri 72.3/2009 (FSD 2597) ja 73.4/2010 (FSD 2603); Ajankäyttötutkimus: Hanifi 2012a; World Values Survey: Suomi: FSD 0154.

⁷⁷ Lähteet: KLT: Liikuntatutkimus 2001–2001 (FSD 1284) ja 2005–2006 (FSD 2233); EB: Eurobarometri 72.3/2009 (FSD 2597) ja 73.4/2010 (FSD 2603); Ajankäyttötutkimus: Hanifi 2012a; World Values Survey: Suomi: FSD 0154.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä selvityksessä on tarkasteltu 13 eri tutkimuksen antamia tuloksia urheiluseuroissa tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta tai vapaaehtoistyön tekemisestä. Määräajoin toistuvia tutkimuksia on seitsemän. Tietoa on saatavilla eniten aikuisten liikunnan harrastamisesta ja vapaaehtoistyön tekemisestä. Myös nuorten (12–18-vuotiaat) urheiluseuroissa tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta on tietoa, mutta vapaaehtoistyöhön osallistumisesta ei läheskään yhtä paljon. Tutkimuksia on vähiten alle kouluikäisten ja eläkeikäisten urheiluseuroissa tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta.

Urheiluseuroissa tapahtuvaa liikunnan harrastamista on kysytty usein osana terveys- ja vapaa-ajan tottumuksia. Vapaaehtoistoiminnasta on olemassa vähemmän tietoa. Olemassa oleva tieto on hajanaista. Tähän selvitykseen eri tutkimusten tuottama tieto on koottu tutkimusraporteista, henkilökohtaisten tiedonantojen ja aineistojen erillisanalyysien kautta, Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta ja tutkimuslaitosten verkkosivuilta. Liikuntaan ja terveyteen liittyvissä tutkimuksissa väestön fyysinen aktiivisuus, hyötyliikunta ja liikkumisen määrä yleensä ovat kiinnostavia tutkimuskohteita. Tietoa siitä, missä ihmiset liikkuvat tai kenen järjestämään liikuntatoimintaan he osallistuvat, on vähemmän.

Kaikissa tutkimuksissa urheiluseuroissa tapahtuvaa liikunnan harrastamista tai vapaaehtoistoimintaa on kysytty eri tavoin ja kysymykset ovat osittain epätarkkoja. Myös vastausvaihtoehdot poikkeavat toisistaan. Tämän vuoksi tutkimusten tulokset eivät ole vertailukelpoisia.

Kaikissa tutkimusraporteissa ei ollut liitteenä kyselylomakkeita. Myös vastaajien ikä- ja sukupuoli-jakaumien, painotusten ym. tutkimusotokseen tai -menetelmiin liittyvien tietojen raportoinnissa oli puutteita. Näiden tietojen esittäminen on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden ja käyttökelpoisuuden arvioimiseksi.

Tietopohjan yhtenäistäminen vaatii tiedonkeruujärjestelmän rakentamisen, jossa yhdistyvät määräajoin toistuvien tutkimusten osittainen uudistaminen, eri tutkimusten säännöllinen kokoaminen sekä paikallistasolta saatavan tiedon kerääminen (kuvio 17). Määräajoin toistuvista tutkimuksista Kansallinen liikuntatutkimus on ainoa liikuntaan ja liikunnan kansalaistoimintaan kohdistuva gallup-tutkimus. Puhelinhaastatteluiden avulla on kerätty tietoa liikunnan ja urheilun osa-alueilta kattavasti, mutta raportointi ja kysymyksenasettelu ovat osittain puutteellisia. Lisäksi neljä eri osatutkimusta raportoineen hajanaistaa tietoa. Kansallisen liikuntatutkimuksen uudistaminen osana tietopohjan vahvistamista vaatii tutkimuskysymysten yksinkertaistamisen ja selkeyttämisen. Lisäksi raportointi on tehtävä niin, että julkaisuja on vain yksi ja se sisältää liikunnan ja vapaaehtoistoiminnan osa-alueet kaikissa ikäryhmissä. Kansallisen liikuntatutkimuksen vahvuus on iso otos. Se on myös ainoa määräajoin toistuva tutkimus, jossa huomioidaan alle kouluikäiset ja yli 65-vuotiaat. Lisäksi seurantatietoa on saatavilla 1990-luvun puolivälistä alkaen neljän vuoden välein. Vastuu tutkimuksen toteuttamisesta tulisi olemaan Valo ry:llä.

Muiden määräajoin toistuvien tutkimusten kyselylomakkeiden täydentäminen tai kysymysten uudelleen muotoilu on yksi vaihtoehto kattavamman tietopohjan keräämiseksi. Kokonaisuuden kannalta useiden samantyylisten kysymysten esittäminen samassa tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, ja uusien kysymysten laatiminen heikentää tutkimuksen antamaa seurantatietoa. Meneillään olevien tutkimusten tuloksia kannattaa koota säännöllisesti yhteen, mutta niiden kautta tulevaa tietoa on järkevää tarkastella tutkimuskohtaisena seurantatietona. Urheiluseurassa tapahtuvaa liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistoimintaa mittaavat kysymykset ovat parhaiten sijoitettavissa sellaisiin tutkimuksiin, joissa aiheita ei ole aikaisemmin käsitelty. Esimerkiksi Aikuisväestön terveystietäytyminen ja terveys (AVTK), Eläkeikäisen väestön terveystietäytyminen ja

terveys (EVTK) ja Kouluterveyskysely ovat tutkimuksia, joihin voidaan mahdollisuuksien mukaan laatia lisäkysymyksiä urheiluseuroissa tapahtuvaan liikunnan harrastamiseen ja vapaaehtoistoimintaan liittyen. Kysymysmuotojen on oltava yhdenmukaiset Kansallisen liikuntatutkimuksen kanssa, jolloin vertailumahdollisuus eri tutkimusten välillä on mahdollista.

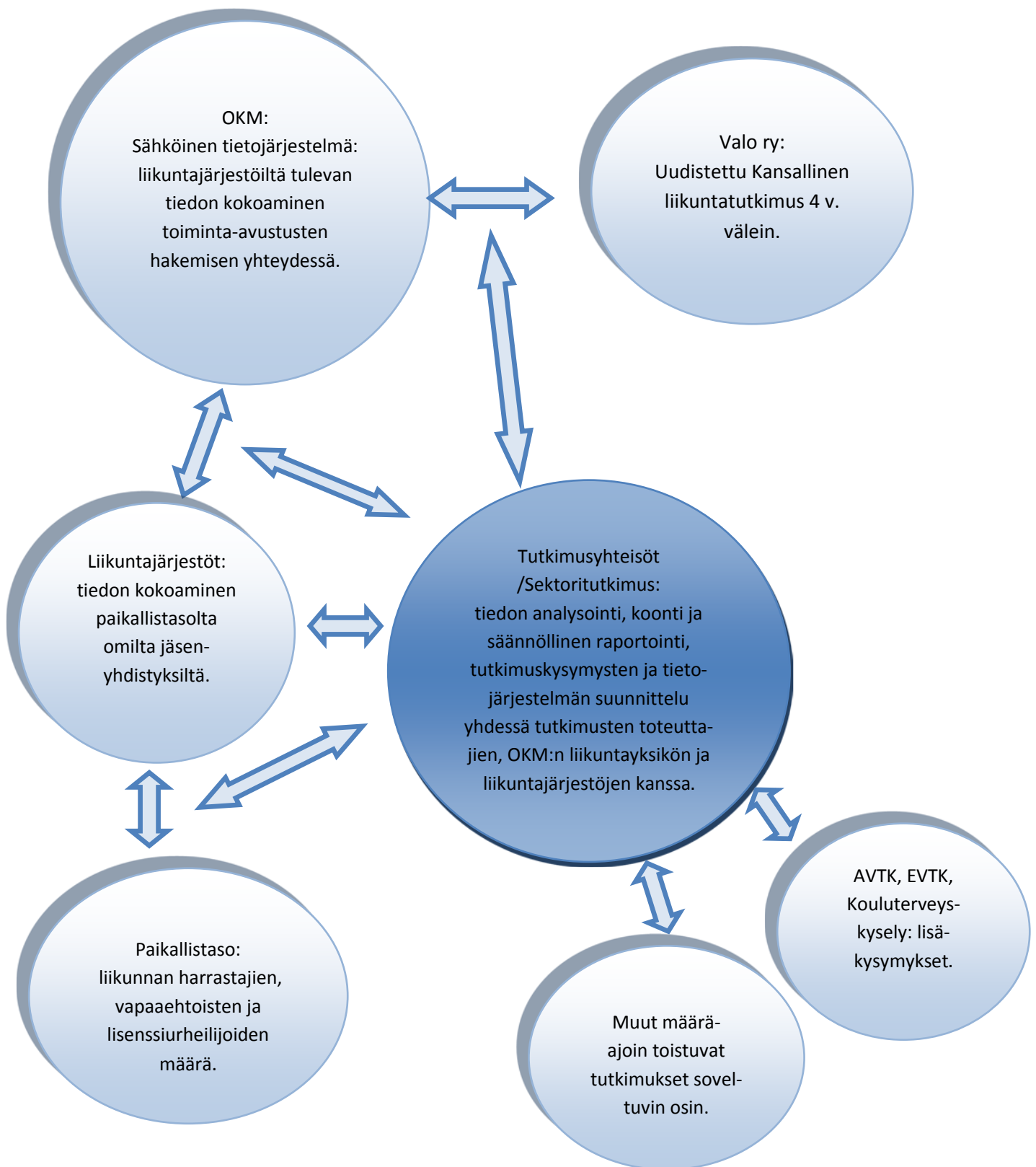
Paikalliselta tasolta tuleva tieto voidaan koota osittain niiden lajiliittojen ja liikuntajärjestöjen kautta, jotka saavat OKM:n liikuntayksiköltä vuosittain toiminta-avusta. Vuonna 2012 toiminta-avustusta jaettiin yli 42 miljoonaa euroa, ja puolet tästä meni järjestöille, joilla on paikallistason toimintaa⁷⁸. Urheiluseurojen lisäksi tiedon keruussa on huomioitava kansanterveystyötä tekevien liikuntajärjestöjen paikallistoiminta. Lajiliitot ja liikuntajärjestöt kokoavat tiedot jäsenseuroilta ja paikallisyhdistyksiltä (esimerkiksi urheiluseuroissa viikoittain liikkuvat, jäsenet ja lisenssiurheilijat eri ikäryhmissä) ja ilmoittavat ne toiminta-avustusten haun yhteydessä OKM:n liikuntayksikköön. Tiedon siirto vaatii OKM:ltä sähköisen tietojärjestelmän rakentamista, johon tiedot on helppo ilmoittaa, tallentaa ja koota yhteenvedoiksi. Tämä tiedonkeruumalli ei huomioi sellaisten liikuntajärjestöjen paikallistoimintaa, jotka eivät saa toiminta-avustuksia. Lisäksi tiedonkeruun ulkopuolelle jää omaehtoisesti organisoitunut toiminta, joka ei vaadi ulkopuolista järjestäjätahoa. Kansalaistoiminnasta kerättävän tiedon yhteydessä on hyväksyttävä, että tiedonkeruujärjestelmiä ei voi saada täysin aukottomiksi ja kattaviksi.

Tiedonkeruujärjestelmä on rakennettava yhteistyössä eri tutkimusyhteisöjen, liikuntajärjestöjen ja OKM:n liikuntayksikön kanssa. Näiden eri toimijoiden tiiviimpi verkostoituminen mahdollistaa yhteisten tietotarpeiden kartoittamisen ja tutkimustulosten kokoamisen eri tietolähteistä suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Tiedonkeruujärjestelmän toimivuus on riippuvainen tästä eri toimijoiden muodostamasta verkostosta ja sen kyvystä tehdä yhteistyötä, vaikka tiedon kokoaminen tai raportointi tapahtuisikin yksittäisissä tiedon osa-alueissa yhden toteuttajatahon toimesta. Verkostomainen yhteistyö eri toimijoiden välillä mahdollistaa myös sen, että uusien tietotarpeiden kartoittaminen on ennakoivampaa ja eri tutkimusyhteisöjen osaamista voidaan hyödyntää paremmin.

Kuvion 17 mallissa yhdistyy väestötason tutkimuksista ja paikallistason toiminnasta saatava tieto. Näitä tietoja vertailemalla ja yhdistelemällä voidaan tulevaisuudessa seurata paremmin urheiluseuroissa tapahtuvan liikunnan harrastamisen tai vapaaehtoistoiminnan kehittymistä ja muutosta.

Liikkujien tai vapaaehtoistoimijoiden määrän tarkastelu on kuitenkin vain yksi indikaattori, joka kuvaa liikunnan kansalaistoiminnassa tapahtuvia muutoksia. Tässä selvityksessä tarkasteltujen tutkimusten mukaan esimerkiksi aikuisliikkujien määrä on pysynyt urheiluseuroissa ennallaan koko 2000-luvun ajan. Tulokset herättävät kysymään, ovatko puutteet tarjonnassa vai kysynnässä. Jotta urheiluseuratoiminnasta saatava tieto olisi kattavampaa, tarvitaan jatkossa tietoa myös siitä, minkälaista toimintaa on tarjolla, mille kohderyhmille ja miten liikuntatarjonta muuttuu. Tiedolla johtamisen tueksi on saatava mahdollisimman monipuolista tietoa, joka huomioi urheiluseuroissa tapahtuvan toiminnan määrälliset, laadulliset ja sisällölliset muutokset.

⁷⁸ Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.

Kuvio 17 Malli tiedonkeruujärjestelmästä liikunnan kansalaistoiminnan tietopohjan vahvistamiseksi.

LÄHTEET

- Aarresola, O. & Mäkinen, J. (2012) Toimialaprojektin tulokset. Teoksessa Jarmo Mäkinen (toim.) Liikuntajärjestöjen toimialaselvitys. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012: 6. 86–89.
- Ajankäyttötutkimus, verkkosivut: Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus (verkkojulkaisu). ISSN=1799–5639. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa: <http://www.stat.fi/til/akay/>. (Viitattu: 15.8.2012)
- Ajankäyttötutkimus 2009, osallistuminen ja vapaaehtoistyö: Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus (verkkojulkaisu). ISSN=1799–5639. Osallistuminen ja vapaaehtoistyö 2009, Laatuseloste. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_fi.pdf. (Viitattu:15.8.2012)
- Ajankäyttötutkimus, liikuntaharrastukset: Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus (verkkojulkaisu). ISSN=1799–5639. Muutokset 1979–2009, 6. Liikuntaharrastukset. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/akay/2009/03/akay_2009_03_2011-05-7_kat_006_fi.html (Viitattu: 16.8.2012)
- Alasuutari, P. (1995a) Elämäntyylytutkimus 1995 [elektroninen aineisto]. FSD1229, versio 1.0 (2003-09-01). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2003.
- Alasuutari, P. (1995b) Elämäntyylytutkimus 1995. Kyselylomake. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Kyselylomake on osa aineistoa Alasuutari, Pertti: Elämäntyylytutkimus 1995 [elektroninen aineisto]. FSD1229, versio 1.0 (2003-09-01). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2003.
- Blom, A. (2012) Esipuhe. Teoksessa Tuija Tammelin, Kaarlo Laine & Salla Turpeinen (toim.) Liikkuva koulu -ohjelman pilottivaiheen 2010–2012 loppuraportti. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 261.
- Currie C., Zanotti, C., Morgan A., Currie D., de Looze M., Roberts C., Samdal O., Smith O. & Barnekow V. (2012) Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012 (Health Policy for Children and Adolescents, No. 6). Luettavissa: <http://www.euro.who.int/en/what-we-publish/abstracts/social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.-health-behaviour-in-school-aged-children-hbsc-study>. (Viitattu 9.5.2012)
- Elämäntyylytutkimus 1995. Koodikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [tuottaja ja jakaja]. Koodikirja on osa aineistoa Alasuutari, Pertti: Elämäntyylytutkimus 1995 [elektroninen aineisto]. FSD1229, versio 1.0 (2003-09-01). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2003.
- Erola H. (2004) Ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi 2004. STM:n selvityksiä 2004:16. Luettavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3818.pdf. (Viitattu 2.10.2012)
- Eurobarometri 60.0/2003. Soufflot de Magny, Renaud. Eurobarometer 60.0: Consumer Rights, Data Protection, Education Through Sport, Product Safety, E-commerce, Attitudes towards People with Disabilities, and the Euro, September 2003 [elektroninen aineisto]. FSD 2219. ICPSR03951-v1. Brussels: European Opinion Research Group, c/o EOS Gallup Europe [tuottaja], 2005. Cologne, Germany: Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung/Ann Arbor, MI: Inter-university Consortium for Political and Social Research [tuottajat, jakajat], 2006-08-17. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2006.

- Eurobarometri 62.0/2004. European Commission. Eurobarometer 62.0, 2004: Standard European Trend Questions and Sport, October-November 2004 [elektroninen aineisto]. FSD 2107, ZA4229 Edition 1.0. Cologne, Germany: Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung [tuottaja, jakaja], 2007. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2008.
- Eurobarometri 72.3/2009. European Commission: Eurobarometer 72.3, 2009 [elektroninen aineisto]. FSD 2597, Conducted and managed by TNS OPINION & SOCIAL, Brussels, requested and coordinated by the European Commission, Directorate General Press and Communication, Opinion Polls. ZA4977. Pre-release, v1.0.0 as of July 9, 2010. Cologne, Germany: GESIS [jakaja], 2010. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2011.
- Eurobarometri 73.4./2010. European Commission: Eurobarometer 73.4, 2010 [elektroninen aineisto]. FSD 2603, TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [tuottaja]. GESIS Data Archive, Cologne [jakaja], 2010. ZA5234 Data file Version 1.0.0, doi:10.4232/1.10197. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2011.
- Eurobarometri 60.0./2003, Kyselylomake. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Kyselylomake on osa aineistoa Soufflot de Magny, Renaud. Eurobarometer 60.0: Consumer Rights, Data Protection, Education Through Sport, Product Safety, E-commerce, Attitudes towards People with Disabilities, and the Euro, September 2003 [elektroninen aineisto]. FSD 2219. ICPSR03951-v1. Brussels: European Opinion Research Group, c/o EOS Gallup Europe [tuottaja], 2005. Cologne, Germany: Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung/Ann Arbor, MI: Inter-university Consortium for Political and Social Research [jakajat], 2006-08-17. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2006.
- Eurobarometri 62.0./2004, Kyselylomake. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Kyselylomake on osa aineistoa European Commission. Eurobarometer 62.0: Standard European Trend Questions and Sport, October-November 2004 [elektroninen aineisto]. FSD 2107, ZA4229 Edition 1.0. Cologne, Germany: Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung [tuottaja, jakaja], 2007. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2008.
- Eurobarometri 72.3/2009, Kyselylomake: Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Kyselylomake on osa aineistoa European Commission: Eurobarometer 72.3, October 2009 [elektroninen aineisto]. FSD 2597, Conducted and managed by TNS OPINION & SOCIAL, Brussels, requested and coordinated by the European Commission, Directorate General Press and Communication, Opinion Polls. ZA4977. Pre-release, v1.0.0 as of July 9, 2010. Cologne, Germany: GESIS [jakaja], 2010. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2011.
- Eurobarometri 73.4/2010, Kyselylomake. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Kyselylomake on osa aineistoa European Commission: Eurobarometer 73.4, 2010 [elektroninen aineisto]. FSD 2603, TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [tuottaja]. GESIS Data Archive, Cologne [jakaja], 2010. ZA5234 Data file Version 1.0.0, doi:10.4232/1.10197. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2011.
- FINRISKI, verkkosivut: <http://www.thl.fi/doc/fi/28401>. (Viitattu 13.3.2012)
- Harju, A. (2004) Järjestön kehittäminen. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Harju, A. (2007) Aarre loistamaan. Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoiminnan kätkeyty aarre. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry. 10–25.
- Haanpää, L., af Ursin, P. & Matarma, T. (2012) Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla – kyselytutkimus 6.- ja 9.-luokkalaisille. Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisu 3/2012. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4934-2>. (Viitattu 8.11.2012)
- Heikkala, J. (1998) Ajolähtö turvattomiin kotipesiin. Liikunnan järjestökentän muutos 1990-luvun Suomessa. Väitöskirja, Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.
- Heikkala, J. (2000) Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa Hannu Itkonen, Juha Heikkala, Kalervo Ilmanen & Pasi Koski, Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. 119–134.

- Helakorpi, S., Pajunen, T., Jallinoja, P., Virtanen, S. & Uutela, A. (2011) Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Raportti 15/2011. Luettavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/4582dc7b-0e9c-43db-b5eb-68589239b9a3>. (Viitattu 8.11.2012)
- Huotari, P. (2012) Physical fitness and leisure-time physical activity in adolescence and adulthood – a 25-year secular trend and follow-up study. Jyväskylä: LIKES – Research Reports on Sport and Health 255.
- International Social Survey Programme. ISSP 2007: vapaa-aika ja urheilu: Suomen aineisto, Koodikirja. Koodikirja on osa aineistoa ISSP 2007: vapaa-aika ja urheilu: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2330, versio 1.0 (2008-03-28). Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos & Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto & Helsinki: Tilastokeskus [tuottajat], 2007. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2008.
- International Social Survey Programme. ISSP 2007: vapaa-aika ja urheilu: Suomen aineisto, Kyselylomake. Kyselylomake on osa aineistoa ISSP 2007: vapaa-aika ja urheilu: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2330, versio 1.0 (2008-03-28). Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos & Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto & Helsinki: Tilastokeskus [tuottajat], 2007. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2008.
- Itkonen, H. (1996) Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere. Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002, Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 3/2003.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002, Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 4/2002.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002, Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 5/2002.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 4/2006.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2005, Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 5/2006.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 6/2006.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 6/2010.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 7/2010.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 8/2010.
- Kouluterveyskysely, verkkosivut: <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>. (Viitattu 7.5.2012)
- Kunttu, K. & Huttunen, T. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2000 [elektroninen aineisto]. FSD2051, versio 1.2 (2005-07-26). Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö & opetusministeriö & Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö & Pro Sanitate Studiosorum -säätiö [tuottajat], 2000. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2005.
- Kunttu, K. & Huttunen, T. (2001a) Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2000. Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 45.
- Kunttu, K. & Huttunen, T. (2001b) Turun ammattikorkeakoulun opiskelijaterveystutkimus 2000. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 3.
- Kunttu, K. & Huttunen, T. (2005) Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimus 2004. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 40. Luettavissa: http://www.yths.fi/filebank/575-Tutk_2004_verkkoon.pdf. (Viitattu 8.11.2012)
- Kunttu, K. & Huttunen, T. (2009) Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 45. Luettavissa: http://www.yths.fi/filebank/582-Tutkimus_2008_verkkoon.pdf. (Viitattu 1.9.2012)
- Laakso, L., Nupponen, H., Rimpelä, A., Pere, L. Telama, R. (2008) Trends in leisure time physical activity among young people in Finland 1977–2007. European Physical Education Review 2008(14): 139–155.

- Laine, K., Blom, A., Haapala, H., Hakamäki, M., Hakonen, H., Havas, E., Jaako, J., Kulmala, J., Mäkilä, M., Rajala, K. & Tammelin, T. (2011) Liikkuva koulu -hankkeen väliraportti. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 245.
- Laitalainen, E., Helakorpi, S., & Uutela, A. (2010) Eläkeikäisen väestön terveyskäyttäytyminen ja terveys keväällä 2009 ja niiden muutokset 1993–2009. Terveystieteen ja hyvinvoinnin tutkimuslaitos (THL), Raportti 30/2010. Luettavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/12023db0-7521-4e22-a80c-cb1dbb27b55a>. (Viitattu 8.11.2012)
- Liikunnan seuranta -projekti LISE: Luettavissa: <http://www.likes.fi/pages/content/Show.aspx?id=69>. (Viitattu 9.5.2012)
- Liikuntatutkimus 2001–2002: aikuisväestö [elektroninen aineisto]. FSD1284, versio 1.0 (2003-10-27). Espoo: TNS Gallup Suomi [aineistonkeruu], 2002. Helsingin kaupunki & Nuori Suomi & Opetusministeriö & Suomen Kuntourheiluliitto & Suomen Liikunta ja Urheilu & Suomen Olympiakomitea [tuottajat]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2003.
- Liikuntatutkimus 2001–2002: lapset ja nuoret [elektroninen aineisto]. FSD1285, versio 1.0 (2003-11-05). Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2002. Helsingin kaupunki & Nuori Suomi & Opetusministeriö & Suomen Kuntourheiluliitto & Suomen Liikunta ja Urheilu & Suomen Olympiakomitea [tuottajat]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2003.
- Liikuntatutkimus 2005–2006: aikuisväestö [elektroninen aineisto]. FSD2233, versio 1.0 (2007-01-29). Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2006. Helsingin kaupunki, Nuori Suomi, Opetusministeriö, Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Olympiakomitea [tuottajat]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2007.
- Liikuntatutkimus 2005–2006: lapset ja nuoret [elektroninen aineisto]. FSD2234, versio 1.0 (2007-01-24). Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2006. Helsingin kaupunki, Nuori Suomi, Opetusministeriö, Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Olympiakomitea [tuottajat]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2007.
- Lämsä, J. 2012. Urheiluliikkeestä liikuntakonserniksi. Teoksessa Jarmo Mäkinen (toim.) Liikuntajärjestöjen toimialaselvitys. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:6. 14–23.
- Myllyniemi, S. 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92. Nuorisosaianneuvottelukunta, julkaisuja 40. Luettavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/maat_tutkimukset/Aika_vapaalla_-_Nuorten_vapaa-aikatutkimus_2009.pdf. (Viitattu 8.11.2012)
- Myllyniemi, S. (toim.) Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53. Hybridit, Nuorisosaianneuvottelukunta, julkaisuja 43. Luettavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf. (Viitattu 8.11.2012)
- Nuorisobarometri, verkkosivut: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tutkimus/nuorisobarometri>. (Viitattu 31.10.12)
- Nuorten terveystapatutkimus (NTTT), verkkosivut: http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhmat/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus.html. (Viitattu 15.3.2012)
- Nuorten terveystapatutkimus, Kyselylomake. Tampereen yliopisto. Terveystieteen laitos.
- Nupponen, H., Halme, T., Parkkisenniemi, S., Pehkonen, M. & Tammelin, T. 2010. LAPS SUOMEN -tutkimus: 3–12-vuotiaiden lasten liikunta-aktiivisuus. Yhteenveto vuosien 2001–2003 menetelmistä ja tuloksista. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 239.
- Opetusministeriö 1992. Valtakunnallisten liikuntajärjestöjen tulosohjaustyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1992:2.

- Opetusministeriö 2006. Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/julkaisut/2006/liitteet/tr20.pdf?lang=fi>. (Viitattu 2.11.2012)
- Opetusministeriö 2009. Uusi suunta liikuntatutkimukseen. Opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi. Opetusministeriön julkaisuja 2009:18.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Hakuohje liikuntapoliittisen päätöksenteon tueksi toteutettaville tutkimus- ja selvityshankkeille. Moniste.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Liikuntajärjestöjen toiminta-avustukset 2012. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/avustukset/liikuntajaerjestoet/myoennety/liitteet/Liikuntajarjestot_valtionavustukset_2012.pdf. (Viitattu 2.11.2012)
- Peltonen M., Harald K., Männistö S., Saarikoski L., Peltomäki P., Lund L., Sundvall J., Juolevi A., Laatikainen T., Aldén-Nieminen H., Luoto R., Jousilahti P., Salomaa V., Taimi M. & Vartiainen E. 2008. Kansallinen FINRISKI 2007 -terveystutkimus. Tutkimuksen toteutus ja tulokset. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja, B34/2008. Luettavissa: <http://www.ktl.fi/attachments/finriski/2008b34.pdf>. (Viitattu 13.8.2012)
- Senioriliikuntatutkimus 2007–2008, Senioriliikunta. Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Liikunta ja Urheilu, TNS Gallup ja Opetusministeriö. SLU:n julkaisusarja 2/2008.
- Siisiäinen, M. 1996. Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari & Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Gummerus. 33–48.
- Tammelin, T., Laine, K. & Turpeinen, S. (toim.) 2012. Liikkuva koulu -ohjelman pilottivaiheen 2010–2012 loppuraportti 2012. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 261.
- Vapaa-aikatutkimus 2002, laatuseloste. Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-aikatutkimus [verkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2007-12-19_laa_001.html. (Viitattu: 17.10.2012)
- World Values Survey 2000: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD0154, versio 4.0 (2003-06-05). Espoo: Suomen Gallup & Tampere: Kirkon tutkimuskeskus [tuottajat], 2000. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2003.
- World Values Survey 2000: Suomen aineisto, Koodikirja. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [tuottaja ja jakaja]. Koodikirja on osa aineistoa World Values Survey 2000: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD0154, versio 4.0 (2003-06-05). Espoo: Suomen Gallup & Tampere: Kirkon tutkimuskeskus [tuottajat], 2000. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2003.
- World Values Survey 2000: Suomen aineisto, Kyselylomake. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja]. Kyselylomake on osa aineistoa World Values Survey 2000: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD0154, versio 4.0 (2003-06-05). Espoo: Suomen Gallup & Tampere: Kirkon tutkimuskeskus [tuottajat], 2000. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2003.
- Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö: Korkeakouluopiskelijoiden terveys 2004. Taulukot 2004. http://www.yths.fi/filebank/558-Taulukot_2004.pdf. (Viitattu 2.4.2012)

Henkilökohtaiset tiedonannot:

- Anttila, Rainer (2012) Järjestöpalvelujohtaja, Suomen Liikunta ja Urheilu ry. Sähköposti 2.3.2012. Kansallisen liikuntatutkimuksen kyselylomakkeet.
- Hakonen, Harto (2012) Tilastoasiantuntija, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Sähköposti 5.10.2012. Liikkuva koulu -pilottihankkeen liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kyselyn erillisanalyysi, syksy 2010.
- Hanifi, Riitta (2012a) Tutkija, Suomen Tilastokeskus. Sähköposti 28.8.2012. Ajankäyttötutkimuksen erillisanalyysi.
- Hanifi, Riitta (2012b) Tutkija, Suomen Tilastokeskus. Sähköposti 6.9.2012. Vapaa-aikatutkimuksen erillisanalyysi.
- Hanifi, Riitta (2012c) Tutkija, Suomen Tilastokeskus. Sähköposti 23.10.2012. Liikunnan harrastaminen urheiluseuroissa -kysymykset/Vapaa-aikatutkimuksen kyselylomake.
- Pere, Lasse (2012) Tutkimusassistentti, Tampereen yliopisto. Sähköposti 15.2.2012. Nuorten terveystapatutkimuksen erillisanalyysit 1991–2011.
- Tammelin, Tuija (2012) Tutkimusjohtaja, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Sähköposti 5.10.2012. Liikkuva Koulu -pilottihankkeen liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kyselyn erillisanalyysi ja kyselylomake, syksy 2010.

LIITE 1 TUTKIMUKSIIN VASTANNEIDEN IKÄ- JA SUKUPUOLIJAKAUMAT (N JA %) ⁷⁹.

Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002, Aikuiset ja Vapaaehtoistyö (FSD 1284)

Ikäryhmä	Naiset		Miehet		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
19–25	224	8	241	9	465	8
26–35	710	26	505	18	1 215	22
36–50	1 064	39	1 009	37	2 073	38
yli 50	758	28	994	36	1 752	32
Yhteensä	2 756	100	2 749	100	5 506	100

Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, Aikuiset ja Vapaaehtoistyö (FSD 2233)

Ikäryhmä	Naiset		Miehet		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
19–25	373	14	435	16	808	15
26–35	598	22	650	24	1 248	23
36–50	873	32	847	31	1 720	31
yli 50	912	33	822	30	1 734	31
Yhteensä	2 756	100	2 754	100	5 511	100

Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002, Lapset ja Nuoret (FSD 1285)

Ikäryhmä	Työt		Pojat		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
3–6	515	19	507	18	1 041	18
7–11	1 019	37	1 035	38	2 091	37
12–14	517	19	570	21	1 106	20
15–18	705	26	663	24	1 394	25
Yhteensä	2 756	50	2 775	50	5 632	100

⁷⁹ Yhteiskuntatieteellisestä tietovarokistosta tilatut aineistot (FSD) analysoitiin uudelleen vastaajien ikä- ja sukupuoli-jakauman selvittämiseksi. Epäselvät vastaukset jätettiin pois ja kansainvälissä tutkimuksissa käytettiin eri maamuuttujaa. Tämän vuoksi vastaajien kokonaismäärä poikkeaa hieman niistä arvoista, joita tutkimusraporteissa on ilmoitettu.

Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, Lapset ja nuoret (FSD 2234)

Ikäryhmä	Työtöt		Pojat		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
3-6	591	21	624	23	1 215	22
7-11	946	34	923	33	1 869	34
12-14	414	15	407	15	821	15
15-18	798	29	802	29	1 600	29
Yhteensä	2 749	50	2 756	50	5 506	100

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2000 (Kunttu & Huttunen 2001a, 15)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Kaikki	
	n	%	n	%	n	%
Alle 22	273	11,8	455	16,8	728	14,5
22-24	787	33,9	911	33,6	1 698	33,8
25-29	929	40,0	1 014	37,4	1 943	38,6
30-34	332	14,3	329	12,1	661	13,1
Yhteensä	2 321	100,0	2 709	100	5 030	100,0

Turun ammattikorkeakoulun opiskelijaterveystutkimus 2000 (Kunttu & Huttunen 2001b, 11)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Kaikki	
	n	%	n	%	n	%
Alle 25	109	51,4	145	36	254	41,3
Yli 25	103	48,6	258	64	361	58,7
Yhteensä	212	100,0	403	100	615	100,0

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2004 (Kunttu & Huttunen 2005, 16)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Kaikki	
	n	%	n	%	n	%
Alle 22 v.	192	17,0	479	23,7	671	21,3
22-24 v.	407	36,0	683	33,8	1 090	34,6
25-29 v.	419	37,0	664	32,9	1 083	34,3
30-34 v.	114	10,1	195	9,6	309	9,8
Yhteensä	1 132	100,0	2 012	100,0	3 153	100,0

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008 (Kunttu & Huttunen 2009, 18)

Ikäryhmä	AMK		YO		Kaikki	
	n	%	n	%	n	%
Miehet						
Alle 22	177	20,5	137	13,7	314	16,8
22–24	398	46,1	307	30,7	705	37,8
25–29	222	25,7	422	42,2	644	34,5
30–34	67	7,7	134	13,4	201	10,8
Yhteensä	864	100,0	1 000	100,0	1 864	100,0
Naiset						
Alle 22	449	30,5	410	23,4	859	26,7
22–24	608	41,3	570	32,6	1 178	36,6
25–29	324	22,0	591	33,8	915	28,4
30–34	91	6,2	179	10,2	270	8,4
Yhteensä	1 427	100,0	1 750	100,0	3 222	100,0
Miehet ja naiset yhteensä	2 336		2 750		5 086	

Eurobarometri 60.0/2003 (FSD 2219)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
15–24	74	16,3	100	17,7	174	17,1
25–39	110	24,3	124	21,9	234	23,0
40–54	131	28,9	144	25,5	275	27,0
yli 55	138	30,5	197	34,9	335	32,9
Yhteensä	453	44,5	565	55,5	1 018	100,0

Eurobarometri 62.0/2004 (FSD 2107)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
15–24	52	11,4	54	9,7	106	10,4
25–39	86	18,8	106	19,0	192	18,9
40–54	113	24,7	124	22,2	237	23,3
yli 55	206	45,1	274	49,1	480	47,3
Yhteensä	457	45,0	558	55,0	1 015	100,0

Eurobarometri 72.3/2009 (FSD 2597)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
15–24	40	9,0	46	7,9	86	8,4
25–39	80	18,0	98	16,9	178	17,3
40–54	100	22,5	130	22,4	230	22,4
yli 55	225	50,6	307	52,8	532	51,9
Yhteensä	445	43,4	581	56,6	1 026	100,0

Eurobarometri 73.4/2010 (FSD 2603)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
15–24	48	9,6	51	10,1	99	9,9
25–39	78	15,6	84	16,7	162	16,2
40–54	123	24,6	118	23,5	241	24,0
yli 55	251	50,2	250	49,7	501	50,0
Yhteensä	500	49,9	503	50,1	1 003	100

Elämäntyyli tutkimus 1995 (FSD 1229)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
18–25	144	12,3	210	15,1	354	13,8
26–45	510	43,6	590	42,4	1 100	43,0
46–	517	44,2	590	42,4	1 107	43,2
Yhteensä	1 171	45,7	1 390	54,3	2 561	56,8

LAPS SUOMEN -tutkimus, 9–12-vuotiaiden aineisto (Nupponen ym. 2010, 30)

Ikäryhmä	Pojat		Työt		Kaikki	
	n	%	n	%	n	%
9	299	26,7	271	24,1	570	25,4
10	279	24,9	306	27,3	585	26,1
11	296	26,4	301	26,8	597	26,6
12	247	22,0	245	21,8	492	21,9
Yhteensä	1 121	100,0	1 123	100,0	2 244	100,0

Liikunnan seurantatutkimus LISE (Huotari 2012, 34)

Ikäryhmä	Pojat		Työt		Kaikki
	n	%	n	%	n
1976: 12–18	722	47	803	53	1521
2001: 37–44	722	47	803	53	1521

Kouluikäisten liikuntasuhde luopin alla (Haanpää ym. 2012, 10)

Ikäryhmä	Kaikki	Tytöt	Pojat
	n	%	%
6. lk (12 v.)	1 944		
9. lk (15 v.)	3 245		
Yhteensä	5 189	49	51

World Values Survey 2000: Suomen aineisto (FSD 0154)

Ikäryhmä	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
18–30	137	27,5	147	28,0	284	27,8
31–50	188	37,8	218	41,5	406	39,7
51–	173	34,7	160	30,5	333	32,6
Yhteensä	498	48,7	525	51,3	1 023	100,0

Vapaa-aikatutkimus 2002 (Hanifi 2012a)

Ikäryhmä	n	%
10–14	204	6,1
15–24	480	14,3
25–44	1 022	30,5
45–64	1 068	31,8
65-	581	17,3
Yhteensä	3 355	100,0
Miehet	1 629	49,0
Naiset	1 726	51,0

Liikkuva Koulu -hanke: Liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kysely, syksy 2010 (Hakonen 2012)

Ikäryhmä	Pojat		Tytöt		Yhteensä
	n	%	n	%	
4.–6.lk (10–12 v.)	356	52,6	321	47,4	677
7.–9.lk (13–15 v.)	574	49,1	595	50,9	1 169
Yhteensä	930	50,4	916	49,6	1 846

Nuorisobarometri 2012 (Myllyniemi 2012, 208)

Ikäryhmä	n	%
15–19	639	34
20–24	631	33
25–29	632	33
Yhteensä	1 902	100

Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009 (FSD 2428)

Ikäryhmä	Pojat		Tytöt		Kaikki
	n	%	n	%	
10–14	133	24,4	160	24,4	293
15–19	143	26,2	165	25,2	308
20–24	143	26,2	156	23,8	299
25–29	127	23,3	174	26,6	301
Yhteensä	546	45	655	55	1 201

Ajankäyttötutkimus 1999 ja 2009 (Hanifi 2012a)

Ikäryhmä	Vuosi	Miehet		Naiset		Yhteensä	
		n	%	n	%	n	%
10–14	1999	195	3,3	199	3,4	395	6,7
	2009	126	2,7	116	2,5	242	5,2
15–24	1999	380	6,5	427	7,3	807	13,7
	2009	300	6,5	328	7,1	628	13,5
25–44	1999	942	16,0	951	16,2	1 893	32,2
	2009	624	13,4	680	14,6	1 303	28,1
45–64	1999	866	14,7	928	15,8	1 795	30,5
	2009	773	16,6	816	17,6	1 589	34,2
65–	1999	372	6,3	623	10,6	995	16,9
	2009	357	7,7	526	11,3	883	19,0
Yhteensä	1999	2 755	46,8	3 129	53,2	5 884	100,0
	2009	2 179	46,9	2 466	53,1	4 645	100,0

LIITE 2 LIIKUNNAN HARRASTAMINEN LIIKUNTA- JA URHEILUSEUROISSA:

TUTKIMUKSISSA KÄYTETYT KYSYMYKSET, VASTAUSVAIHTOEHDOT JA KOHDERYHMÄN IKÄJAKAUMA.

Tutkimus ja toteutusvuosi	Kohderyhmä/ikä	Kysymys	Vastausvaihtoehdot
Nuorten terveystapa-tutkimus 1977→joka toinen vuosi	12–18	Kuinka usein harrastat urheilua tai liikuntaa vapaa-aikanasi? URHEILUSEURAN järjestämissä harjoituksissa, kilpailuissa tai otteluissa?	En lainkaan / Harvemmin kuin kerran kuukaudessa / 1-2 x kk / Noin kerran viikossa / 2-3 x vk / 4-5 x vk / Suunnilleen joka päivä
Kansallinen liikunta-tutkimus: lapset ja nuoret 1995, 1998, 2006, 2010	3–18	Harrastatko urheilua tai liikuntaa / harrastaako lapsenne urheilua tai liikuntaa? Jos harrastaa seurassa: kuinka usein harrastat urheilua tai liikuntaa / kuinka usein lapsenne harrastaa urheilua tai liikuntaa?	Kyllä / Ei / Eos Harvemmin / 1 x vk / 2 x vk / 3 x vk / 4 x vk / 5 x vk / 6 x vk / Yli 6 x vk / Eos
LAPS SUOMEN -tutkimus 2003	9–12	Kuinka usein osallistut urheiluseuran ohjattuihin harjoituksiin?	En koskaan / Harvemmin kuin kerran viikossa / Kerran viikossa / 2-3 x vk / 4-6 x vk / Päivittäin
Korkeakoulu-opiskelijoiden terveystutkimus 2000, 2004, 2008; Turun ammattikorkeakoulun opiskelija-terveystutkimus 2000	19–35	Kenen järjestämään liikuntatoimintaan osallistut?	En harrasta liikuntaa / Omatoimisesti yksin / Omatoimisesti ystävän kanssa tai kaveriporukassa / Korkeakoulun tai ylioppilas- tai opiskelijakunnan järjestämä liikunta / Ainejärjestön tms. liikuntatoiminta / Urheiluseura (muu kuin oppilaitoksen) / Muu järjestö, mikä? / Kaupalliset liikuntapalvelut / Kunnalliset liikuntapalvelut

Kansallinen liikunta-tutkimus: aikuiset 1998 2002 2003: 2006 2008: 2010	19–65 19–65 66–79 19–65 66–79 19–79	Mitä kaikkia kuntoilu-, liikunta-, urheilulajeja tai muita kuntoilu- tai ulkoilumuotoja Te harrastatte? → Jos harrastaa jotain lajia: keiden kaikkien seuraavaksi lueteltujen tahojen kanssa te harrastatte?	Liikunta- tai urheiluseurassa / Muussa liikuntajärjestössä, -yhdistyksessä tai -kerhossa / Kansalais- tai työväenopistossa / Muuten kunnan tai kaupungin järjestämänä ohjattuna toimintana / Työpaikan järjestämänä tai työpaikan tukemana / Koulun tai oppilaitoksen järjestämänä, oppilaitoksen liikunta- ja urheilukerhossa / Yksityisen maksullisia palveluja käyttämällä / Jossakin vammais- tai erityisryhmien liikuntajärjestössä / Kansanterveysjärjestössä / Nuoriso- tai opiskelijajärjestössä / Muussa kansalaisjärjestössä / Omatoimisesti yksin / Omatoimisesti ryhmässä, kaveriporukassa / Jotenkin muuten, miten? / Eos
Liikunnan seuranta-tutkimus LISE 1976, 2001	12–18 37–43	Kuinka usein osallistutte voimistelu- tai urheiluseuran harjoituksiin tai muuhun ohjattuun liikuntaan?	En ollenkaan / Kerran kuukaudessa / 2-3 x kk / 1-2 x vk / 3-4 x vk / 5-6 x vk / Joka päivä
Elämäntyyli-tutkimus (K1) 1995	18–75	Miten harrastatte liikuntaa: Liikunta- tai urheiluseurassa / Liikuntaa ”sivulajina” harrastavassa organisaatiossa / Epävirallisessa ryhmässä tai kaveriporukassa / Yksityisessä liikuntayrityksessä / Itsenäisesti	En koskaan / Silloin tällöin / Melko usein / Erittäin usein
Elämäntyyli-tutkimus (K2) 1995	18–75	Oletteko viimeisen vuoden aikana osallistunut liikunnan tai urheilun seura-toimintaan seuraavissa rooleissa tai tehtävissä: Kuntoliikkujana / Kilpaurheilijana / Toimitsijatehtävissä / Ohjaus- tai valmennustyötehtävissä / Seuratyöaktiivina / Seuran johtotehtävissä / Seuran luottamuselimissä / Lasten vanhempana / Kyyditsijänä / Katsojana / Kannatusjäsenenä / Huoltotehtävissä / Varainhankinnassa	En lainkaan / Silloin tällöin / Melko usein / Erittäin usein
Eurobarometri: 2003 2004	15–	Where do you exercise/play the sport that you do most often?	In a fitness centre / In a club / In a sports centre / At school, university, etc. / Elsewhere (Spontaneous), DK
Eurobarometri: 2009	15–	Where do you engage in sport or physical activity?	In a fitness centre / In a club / In a sports centre / At school, university / At work / On the way between home and work-school-shops / In the park, out in the nature / Elsewhere (Spontaneous), DK

Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla 2010	6. lk. ja 9. lk.	Kuinka usein osallistut urheiluseuran ohjattuihin harjoituksiin?	En koskaan / Kerran viikossa tai vähemmän / 1–3 x vk / 4–6 x vk / 7 x vk tai useammin
Vapaa-aikatutkimus 2002	10–	Oletteko viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana osallistunut jonkin yhdistyksen, seuran, toimikunnan, piirin, ryhmän tai muun vastaavan toimintaan? Jos kyllä: Pyydän Teitä vastaamaan kortin avulla, minkä yhdistysten, seurojen, toimikuntien, piirien, ryhmien tai vastaavien toimintaan osallistuitte? 10) liikunnan harrastajana urheiluseuraan, liikuntajärjestöön tai -kerhoon? Jos osallistunut, kuinka usein olette osallistunut viime 12 kuukauden aikana?	2x vk tai useammin / kerran viikossa / vähintään kerran kuukaudessa / vähintään neljä kertaa vuodessa / vähintään kerran vuodessa / harvemmin / EOS
Liikkuva koulu -hanke: Liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kyselyt	4.–6. lk. ja 7.–9. lk.	Oletko osallistunut edellisen puolen vuoden aikana seuraaviin toimintoihin: Koulun liikuntakerhoon / Ohjattuun kuntosalitoimintaan / Urheiluseuran harjoituksiin / Kilpailuihin tai otteluihin / Muuhun ohjattuun liikuntaan	En ole osallistunut / Olen osallistunut silloin tällöin / Olen osallistunut usein tai säännöllisesti

Lähteet:

Nuorten terveystapatutkimus: Kyselylomake, Tampereen yliopisto;
Kansallinen liikuntatutkimus: Anttila 2012;
Elämäntyylitutkimus: Alasuutari 1995. Kyselylomake (FSD 1229);
Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus: Kunttu & Huttunen 2001a; 2005; 2009;
Turun ammattikorkeakoulun opiskelijaterveystutkimus 2000: Kunttu & Huttunen 2001b;
Liikunnan seurantatutkimus LISE: Huotari 2012;
LAPS SUOMEN -tutkimus: Nupponen ym. 2010;
Eurobarometri 60.0/2003: Kyselylomake (FSD 2219);
Eurobarometri 62.0/2004: Kyselylomake (FSD 2107);
Eurobarometri 72.3/2009: Kyselylomake (FSD 2597);
Kouluikäisten liikuntasuhde: Haanpää ym. 2012;
Vapaa-aikatutkimus: Hanifi 2012c;
Liikkuva koulu -hanke/Liikunta ja fyysinen aktiivisuus -kysely, syksy 2010: Tammelin 2012.

LIITE 3 VAPAAEHTOISTYÖN TEKEMINEN LIIKUNTA- JA URHEILUSEUROISSA.

TUTKIMUKSISSA KÄYTETYT KYSYMYKSET, VASTAUSVAIHTOEHDOT JA KOHDERYHMÄ.

Tutkimus ja toteutusvuosi	Kohderyhmä /ikä	Kysymys	Vastausvaihtoehdot
Kansallinen liikuntatutkimus: 2002 2006 2010	19–65 19–65 15–79	Oletteko jollain tavoin mukana liikunnan vapaaehtoistoiminnassa tai liikunnan kansalaistoiminnassa?	Liikunta- tai urheiluseurassa / Muussa liikuntajärjestössä, -yhdistyksessä tai -kerhossa / Koulun tai oppilaitoksen liikunta- ja urheilukerhossa / Työpaikan liikuntatoiminnassa / Vammais- tai erityisryhmien liikuntajärjestössä / Asukasyhdistyksessä tai kylätöimikunnassa / Ammattijärjestössä (mukana myös työttömien järjestöt) / Kansanterveysjärjestöissä / Nuoriso- tai opiskelijajärjestöissä / Muussa kansalaisjärjestöissä tai yhteisöissä / Jossakin muualla / Ei missään / Eos
2010	15–18	Kuinka monta tuntia aikaa käytätte keskimäärin kuu-kaudessa liikunnan tai urheilun vapaaehtoistyöhön? Osallistutko liikunnan vapaaehtoistyöhön esim. valmentajana, ohjaajana tai toimitsijana?	Liikunta- tai urheiluseurassa / Koulun tai oppilaitoksen liikunta- ja urheilukerhossa / Jossain muussa järjestössä / Jossakin muualla / Ei missään / Eos
Nuorisobarometri 2012	15–29	Luettelen seuraavaksi erilaisia vapaaehtoistoiminnan alueita ja kysyn, oletko osallistunut niihin. Ensimmäinen alue on... 1) terveys- ja sosiaalipalvelut (esim. vanhusten ja vammaisten palvelut); 2) lasten tai nuorten kasvatus; 3) koulun oppilaskunta- tai tukioppilastoiminta; 4) poliittinen tai yhteiskunnallinen toiminta; 5) urheilu ja liikunta; 6) kulttuuri ja taide; 7) asuinalueen toiminta; 8) eläintensuojelu; 9) luonnonsuojelu; 10) ympäristönsuojelu; 11) ammattiyhdistystoiminta; 12) kansainvälisyys; 13) ihmisoikeudet; 14) uskonnollinen toiminta; 15) monikulttuurisuus, maahanmuuttajatoiminta tai etniset yhdistykset; 16) maanpuolustus; 17) pelastuspalvelut; 18) muu, mikä?	Kyllä / Ei / Eos

Ajankäyttötutkimus	10–	<p>Seuraava kysymys koskee vapaaehtoistyötä. Sillä tarkoitetaan työtä, jota tehdään järjestön tai ryhmän hyväksi ilman palkkaa. Se voi olla sihteerin työtä, rahankeruuta, liikunnan ohjausta, ystäväpalvelua tai jotain muuta järjestettyä toimintaa. Tällä kortilla on lueteltu erilaisia yhdistyksiä ja ryhmiä.</p> <p>A. Oletteko neljän viime viikon aikana tehnyt työtä jonkin järjestön tai ryhmän hyväksi? JOS EI: B: Entä viimeisen 12 kuukauden aikana? a. Urheilujärjestö tai liikuntakerho</p>	
--------------------	-----	--	--

Lähteet:

Kansallinen liikuntatutkimus: Anttila 2012

Nuorisobarometri 2012. Myllyniemi 2012

Eurobarometri 72.3/2009: Kyselylomake (FSD 2597)

Eurobarometri 73.4/2010: Kyselylomake (FSD 2603)

World Values Survey 2000: Suomen aineisto. Kyselylomake (FSD 0154)

Ajankäyttötutkimus: Hanifi 2012c.